

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 9

ВЕРАСЕНЬ

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
ЭНЦЕМПЛАР

1953

Вершы МАЛАДЫХ ПАЭТАЎ

Ул. ЛЯПЕШКІН

Дарога

Тут кіпіць работа ў нас няспынна,
Кладзе камень муляр наш старанна,
Прабягаюць мінскія машыны
З гравіем ад вечара да рана.

Што ні дзень — размах будоўлі шырай,
І адно хвалюе нашы сэрцы:
Пракладаем мы дарогу міру,
А не шлях шалёнай, злоснай смерці.

Мы брукуем, каб па ёй ніколі
Не ішлі варожыя салдаты,
Каб па ёй у горад з наваколля
Дэманстранты крочылі на свята.

Каб машын стаяў тут мірны рокат,
Яны-б везлі жыта і пшаніцу,
Каб дарогай гэтаю шырокай
У сталіцу ехалі вучыцца.

Каб кранаў вясной шумлівы вецер
Паўз яе сасонку маладую,
А не дым вайны і ліхалецця...
Бо для міру мы яе будзем.

Сустрэча

Рэжа морскае люстра ўранні
Параход наш магутны кілем,
Выплыў бераг англійскі ў тумане,
І махаюць нам чайкі крыллем.

Мы па трапу на бераг сходзім,
Дзьме норд-вест у асмуглыя твары,
Да нас докеры-негры падходзяць,
І гавораць: — «Рускі таварыш!»

З хваляваннем яны запыталі нас
Пра магутную нашу краіну
І прасілі, каб мы кнігу Сталіна
Падарылі ім на ўспамінак.

Небакрай чырванеў па-над горамі,
Хвалі ў бераг пляскалі ўпартыя.
Ім у вокладках калянкоравых
Падарыў я «Гісторыю партыі».

Пелі мы пад гармонікі гукі.
І, калі параход наш адчаліў,
Нам махалі сяброўскія рукі.
— Шляху добрага! — негры крычалі.

Порт схаваўся ў ранішняй сіні,
Уздыхаліся радасна грудзі:
Дзе ні будзем мы — ў кожнай краіне
Ёсць сябры нашы — простыя людзі.

На сцежцы на расістай

Аляксандр СТАВЕР

Ён сказаў чакаць тут будзе,
Але слова не стрымаў.
І на сцежцы на расістай
Нікагусенькі няма...

Сэрца б'ецца, сэрца знае,
Што чакае нездарма,
Хоць на сцежцы на расістай
Нікагусенькі няма.

Чырвань шчокі залівае,
Хвалявання не стрымаць,
А на сцежцы на расістай
Нікагусенькі няма.

І нарэшце, шорах, крокі,
Тае гнеў яе вачэй
І на сцежцы на расістай
Стрэць яго ідзе хутчэй.

— Як ты доўга!.. — прашаптала,
Абняла яго сама,
А на сцежцы на расістай
Нікагусенькі няма...

Мой каханьні

Ніл ГІЛЕВІЧ.

Ён — выдатны таварыш,
Слоў хваліць нестасе.
Любіць разам памарыць,
Дзеліць думкі свае.

Без мяне мой прыгожы,
Як і я без яго,
У спакоі не можа
Дня пражыць аднаго.

Толькі скромны занадта,
І праз гэта ўвесь час
Крыху сумны характар
Носіць дружба у нас.

Больш за ўсё пры сустрэчы,
Калі мы удваіх,
Ён гаворыць пра рэчы
З навуковых кніг.

Тонка веды пакажа
У любой галіне,
А ні слова не скажа
Пра любоў да мяне.

Кожны раз напаследак
Я павінна ўздыхаць:
І навошта ўжо гэтак
Навукова кахаць?

Вечар — дзіўны, як казка.
І навуцы-б ніяк
Не пашкодзіла ласка
Ні яго, ні мая.

А хлапец развітаўся —
Толькі поціск рукі...
І ў каго ён удаўся,
Нерашучы такі?

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ДВАЦЦАЦЬ ДЗЕВЯТЫ

ПРОЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЕДНАЙЦЕСЯ!

9

ВЕРАСЕНЬ 1953

Маша Пятровіч — тэхнік-канструктар Мінскага аўтазавода, студэнтка ІІІ курса вячэрняга політэхнічнага інстытута — рыхтуецца да заняткаў.
Фото В. Гундоруна

ВЯЛІКІЯ КЛОПАТЫ АБ ЛЮДЗЯХ

У ВЕСЬ савецкі народ з велізарнай цікавасцю сачыў за работай пятай сесіі Вярхоўнага Савета СССР, якая праходзіла ў Маскве з 5 па 8 жніўня.

Прынятыя сесіяй Закон аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1953 год, Закон аб сельскагаспадарчым падатку і пастановы аб зацверджанні Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР выклікалі гарачы водгук і ўхваленне ў кожнага савецкага чалавека. У гэтых дакументах ярка адлюстравана палітыка Савецкага ўрада і Комуністычнай партыі, накіраваная на ўсямернае развіццё сацыялістычнай прамысловасці і сельскай гаспадаркі, на няўхільнае павышэнне матэрыяльнага добрабыту і культурнага ўзроўню ўсіх працоўных.

Савецкі народ з глыбокім задавальненнем сустраў выступленне на сесіі Старшыні Савета Міністраў СССР таварыша Г. М. Маленкова, які глыбока і ўсебакова абгрунтаваў задачы, што стаяць перад працоўнымі Савецкага Саюза.

Усямерныя клопаты аб шчасці народа з'яўляюцца непахісным законам для нашай роднай партыі і Савецкага ўрада. У адказ на гэтыя клопаты савецкія людзі паспяхова ператвараюць у жыццё грандыёзныя задачы пятага пяцігадовага плана. Наша краіна дабілася буйных поспехаў у развіцці прамысловасці, сельскай гаспадаркі і транспарту. Яна стала намнога багацей, вырас яе нацыянальны прыбытак. Гэта дало магчымасць ураду палепшыць матэрыяльнае становішча працоўных, правесці ў красавіку новае зніжэнне цэн на тавары масавага ўжытку.

У бягучым годзе аб'ём прамысловай вытворчасці будзе прыкладна ў 2,5 раза больш даваеннага, 1940 года. Сталі будзе выпушчана 38 мільёнаў тон (у два з лішнім разы больш), вугалю — звыш 320 мільёнаў тон (на 93 процанты больш), нафты — звыш 52 мільёнаў тон (амаль на 70 процантаў больш), электраэнергіі будзе выпрацавана 133 мільярды кілават-гадзін (у 2,8 раза больш). Прадукцыя хімічнай прамысловасці ўзрасце ў 3 разы, выраб машын і абсталявання — у 3,8 раза.

Новы Дзяржаўны бюджэт на 1953 год прадугледжваецца ў сумах: па прыбытках у 543,3 мільярда рублёў, па выдатках у 530,5 мільярда рублёў. На што-ж пойдучь гэтыя грошы?

На далейшае ўсямернае развіццё цяжкой індустрыі — асновы асноў нашай сацыялістычнай эканомікі. 192,5 мільярда рублёў — на будаўніцтва новых фабрык і заводаў, шахт і электрастанцый.

Значна павялічаны асігнаванні на развіццё лёгкай і харчовай прамысловасці.

Вялікія поспехі ў развіцці цяжкой прамысловасці даюць усе падставы павялічыць выпуск прадметаў шырокага ўжытку.

На працягу двух-трох год, заявіў у сваёй прамове таварыш Г. М. Маленкоў, рэзка павысіцца забяспечанасць насельніцтва харчаваннем і прамысловымі таварамі — мяснымі і рыбнымі прадуктамі, маслам, цукрам і кандытарскімі вырабамі, тканінамі, адзеннем і абуткам, пасудай, мэбляй і іншымі прадметамі культурна-бытавага і хатняга ўжытку.

Асаблівая ўвага будзе звернута на палепшанне якасці прадукцыі, на дабротнасць рэчаў, на іх прыгожую аддзелку.

Зараз наша краіна мае магчымасць развіваць лёгкую і харчовую прамысловасць такімі-ж тэмпамі, як і цяжкую. Для гэтага трэба дабіцца далейшага развіцця і ўздыму сельскай гаспадаркі, якая забяспечвае насельніцтва прадуктамі харчавання, а лёгкую прамысловасць — сыравінай. На развіццё сельскай гаспадаркі асігнуецца як па Дзяржаўнаму бюджэту, так і за кошт іншых дзяржаўных сродкаў каля 52 мільярдаў рублёў. Калгасы, саўгасы і МТС атрымаюць шмат новых трактараў, камбайнаў і іншых сельскагаспадарчых машын.

Наша сацыялістычная сельская гаспадарка мае вялікія перавагі перад дробнатаварнай. Яна бясспрэчна дабілася значных поспехаў, але ў нас яшчэ адстае развіццё такіх важных галін, як жывёлагадоўля, вытворчасць бульбы і гародніны.

Цэнтральны Камітэт партыі і Урад прымаюць неадкладныя меры для таго, каб рэзка ўзняць жывёлагадоўлю, вытворчасць бульбы і гародніны, павышаючы эканамічную зацікаўленасць калгаснікаў у развіцці гэтых галін сельскай гаспадаркі.

Вялікія клопаты аб росце добрабыту калгаснага сялянства праявіліся ў Законе аб сельскагаспадарчым падатку. У параўнанні з 1952 годам агульная сума падаткаў зменшыцца на 43 процанты, а ў будучым годзе — больш як у два з паловай раза. Поўнаасцю знімаецца нядоімка па сельгаспадатку за мінулыя гады. Значна зніжаюцца нормы абавязковых паставак з асабістай гаспадаркі калгаснікаў і павышаюцца нарыхтоўчыя цэны на прадукты жывёлагадоўлі, на бульбу і гародніну. Усё гэта будзе садзейнічаць далейшаму развіццю сельскай гаспадаркі, арганізацыйна-гаспадарчаму ўмацаванню калгасаў і павышэнню прыбыткаў калгаснікаў.

Прыбытак калгасаў і калгаснікаў ужо сёлета ўзрасце больш як на 13 мільярдаў, а ў разліку на поўны год — больш як на 20 мільярдаў рублёў.

Нястомныя клопаты і ўвагу Партыі і Урада савецкія людзі адчуваюць літаральна на кожным кроку, у кожнай галіне грамадскага жыцця.

На народную адукацыю, ахову здароўя, сацыяльнае забяспечанне і страхаванне ў бягучым годзе будзе выдаткавана 129,8 мільярда рублёў, або на 7 мільярдаў рублёў больш леташняга.

Павышэнне добрабыту народа нямысліма без далейшага палепшання жыллёвых умоў, медыцынскага абслугоўвання, расшырэння сеткі школ і дзіцячых устаноў. Дзяржава павялічвае капітальныя ўкладанні на будаўніцтва школ, лячэбных і дзіцячых устаноў, жылля. На жаль, яшчэ не заўсёды выдзеленыя сродкі скарыстоўваюцца поўнаасцю, будаўніцтва школ і дзіцячых устаноў часта спазняецца. Як адзначыў таварыш Г. М. Маленкоў, недавальняюча ідзе будаўніцтва дзіцячых устаноў на Беларусі.

К канцу пяцігодкі павінен быць завершаны пераход ад сямігадовай адукацыі да ўсеагульнай сярэдняй у сталіцах рэспублік, у абласных, краявых і буйных прамысловых цэнтрах. Савецкі ўрад асігнаваў 22,4 мільярда рублёў на школы ўсеагульнага на-

Група дэпутатаў Вярхоўнага Савета БССР — удзельнікаў 3-й сесіі Вярхоўнага Савета БССР. Злева направа: О. К. Ватаўкіна — калгасніца калгаса імя Кірава Слаўгарадскага раёна, А. А. Данільчык — сакратар Ляхавіцкага райкома комсомола, В. А. Літвінава — дырэктар Іванаўскай сярэдняй школы Пінскай вобласці, А. А. Сівакова — даярка калгаса «Зара» Касцюковіцкага раёна, М. Н. Пашчэня — настаўніца Вялікарнёўскай сярэдняй школы Капыльскага раёна, А. Л. Лаўрыненка — загадчыца Ганцавіцкага раённага аддзела аховы здароўя, А. Т. Чэверда — звеннявая калгаса «Чырвоны факел» Мсціслаўскага раёна.
 Фото В. Дагаева і В. Кіраса.

вучання. На далейшае палепшанне справы аховы здароўя насельніцтва — на больніцы, дыспансеры, радзільныя дамы, дзіцячыя яслі і інш. адпушчана 24. 828.360 тысяч рублёў.

Дзесяткі тысяч сем'яў працоўных справяць сёлета наваселле ў добрых, утульных кватэрах. На дзяржаўнае жыллёвае будаўніцтва выдаткі павялічваюцца больш як на 25 процантаў супроць мінулага года.

У кожнай лічбе бюджэта мы бачым вялікія клопаты дзяржавы аб чалавеку. І кожная лічба гаворыць аб тым, якімі выдатнымі справамі будзе заняты савецкі народ, якім прыгожым і цудоўным стане наша жыццё!

Савецкі Саюз ідзе ў авангардзе барацьбітоў за мір. Палітыка Савецкай дзяржавы была і застаецца палітыкай міру. Наша краіна нікому не пагражае вайной. У той-жа час мы памятаем аб капіталістычным акружэнні. Урад з мэтай забяспечання бяспекі нашай Радзімы асігнаваў па Дзяржаўнаму бюджэту 110,2 мільярда рублёў на абарону краіны. Гэтая сума складае 20,8 процанта ўсіх выдаткаў бюджэта супроць 23,6 процанта ў 1952 годзе.

Усе міралюбівыя народы з вялікім задавальнен-

нем сустрэлі заяву Урада аб тым, што ЗША не з'яўляюцца манапалістамі ў вытворчасці вадароднай бомбы.

Савецкая дзяржава, паслядоўна ажыццяўляючы ленінска-сталінскую нацыянальную палітыку, удзяляе вялікую ўвагу развіццю гаспадаркі і культуры народаў саюзных і аўтаномных рэспублік. З Дзяржаўнага бюджэта Беларускай ССР, які складае 3 929 140 тысяч рублёў, звыш двух трэціх частак пойдзе на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы.

Бюджэт нашай краіны на 1953 год складзены з улікам далейшага росту прадукцыйнасці працы, больш эканомнага выдаткавання сыравіны і матэрыялаў. Кожны савецкі чалавек на клопаты Партыі і Урада павінен адказаць сумленнаю працай. Працоўныя жанчыны Беларусі павінны садзейнічаць паспяховаму выкананню задач, якія стаяць перад Радзімай.

Дзяржаўны бюджэт 1953 года з'яўляецца бюджэтам далейшага ўмацавання магутнасці Савецкага Саюза, павышэння матэрыяльнага і культурнага добрабыту працоўных. Паспяхова выканаць бюджэт — важнейшая задача савецкага народа.

Да новых поспехаў у будаўніцтве камуністычнага грамадства!

У брацкай сям'і народаў Совецкага Саюза

ЧАТЫРНАЦЦАЦЬ год таму назад у жыцці беларускага народа адбылася вялікая гістарычная падзея. Выконваючы загад Совецкага ўрада, Чырвоная Армія 17 верасня 1939 года перайшла былою польска-савецкую граніцу і ўзяла пад сваю абарону жыццё і маёмасць сваіх адзінакроўных братоў — украінцаў і беларусаў, выратавала іх ад пагрозы гітлераўскай кабалы.

Збылася спрадвечная мара нашага народа аб уз'яднанні ў адзінай Беларускай савецкай сацыялістычнай дзяржаве.

Працоўныя заходніх абласцей сталі роўнапраўнымі грамадзянамі вялікай сацыялістычнай дзяржавы. Комуністычная партыя і савецкая ўлада зрабілі ўсё неабходнае для таго, каб яны ў найкарацейшы тэрмін ліквідавалі сваю эканамічную і культурную адсталасць, каб іх жыццё стала такім-жа радасным і шчаслівым, як і жыццё ўсіх савецкіх людзей.

Ужо з першых дзён устанаўлення савецкай улады ў гарадах заходніх абласцей было поўнаццю ліквідавана беспрацоўе — страшэнны біч для беларусаў-рабочых і інтэлігенцыі ва ўмовах панскай Польшчы. З рук савецкай улады былыя батракі польскіх магнатаў, бядняцкія і серадняцкія гаспадаркі атрымалі зямлю. 14 тысяч батрацка-бядняцкіх гаспадарак атрымалі коней, 33 400 гаспадарак — кароў. У гарадах і вёсках у велізарных маштабах разгарнулася культурнае будаўніцтва. Былі адкрыты 4 174 школы, 12 тэхнікумаў, 4 інстытуты, 830 клубаў, кіно-тэатраў. За кароткі час была створана шырокая сетка медыцынскіх і дзіцячых устаноў.

Але мірная стваральная праца працоўных заходніх абласцей, як і ўсяго савецкага народа, была перарвана вераломным нападам нямецка-фашысцкіх захопнікаў на нашу краіну.

Па закліку партыі і Совецкага ўрада беларускі народ узяўся на свяшчэнную барацьбу за чэсць, свабоду і незалежнасць сваёй любімай сацыялістычнай Радзімы. Лепшыя сыны беларускага народа гераічна змагаліся з ворагам на ўсіх франтах Вялікай Айчыннай вайны. Сотні тысяч беларусаў вялі самаадданую барацьбу ў партызанскіх атрадах.

У цяжкія гады гітлераўскай акупацыі на дапамогу беларускаму народу прышлі ўсе брацкія народы Совецкага Саюза на чале з вялікім рускім народам. Летам 1944 года доблесная Савецкая Армія назаўсёды вызваліла беларускую зямлю ад гітлераўскіх акупантаў, выратавала наш народ ад жудасных пакут і фізічнага знішчэння.

З першых дзён вызвалення беларускі народ актыўна ўключыўся ў барацьбу за хутчэйшае аднаўленне прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Дзякуючы штодзённай дапамозе Комуністычнай партыі і Совецкага ўрада працоўныя нашай рэспублікі за пасляваенныя гады не толькі аднавілі разбураную вайной народную гаспадарку, але і дабіліся значных поспехаў у далейшым развіцці прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры.

У рэспубліцы створана магутная прамысловасць. Аб'ём прамысловай вытворчасці к канцу 1952 года ў паўтара раза перавысіў даваенны ўзровень. Амаль у два разы вырасла выпрацоўка электраэнергіі. Прамысловасць Савецкай Беларусі з года ў год выконвае дзяржаўныя заданні.

Сур'ёзныя поспехі дасягнуты працаўнікамі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. З кожным годам у калгасах пашыраюцца пасеўныя плошчы, паляп-

шаецца агратэхніка вырошчвання сельскагаспадарчых культур. У сучасны момант буйнай рагатай жывёлы ў калгасах у два разы больш, чым было да вайны.

З ростам грамадскай гаспадаркі калгасаў растуць і прыбыткі калгаснікаў. Так, грашовы прыбытак кожнай калгаснай сям'і ў мінулым годзе ў сярэднім па рэспубліцы быў у паўтара раза вышэй, чым у 1940 годзе. Больш размяркоўваецца па працаднях збожжа і іншых прадуктаў.

Новыя поспехі дасягнуты ў развіцці беларускай сацыялістычнай па зместу і нацыянальнай па форме культуры.

У пасляваенныя гады асабліва ўвага ўдзялялася развіццю прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры ў заходніх абласцях. Ужо ў 1950 годзе аб'ём валавой прадукцыі прамысловасці заходніх абласцей павялічыўся ў параўнанні з 1940 годам у два разы.

Велізарныя змены адбыліся ў сельскай гаспадарцы. Працоўнае сялянства заходніх абласцей трывала і беспаваротна стала на шлях калектывізацыі і дабіваецца ўсё новых і новых поспехаў у арганізацыйна-гаспадарчым умацаванні калгасаў і павышэнні свайго матэрыяльнага добрабыту.

За гады савецкай улады на небывалую вышыню ўзняўся культурны ўзровень працоўных заходніх абласцей. У гарадах і вёсках створана шырокая сетка школ, спецыяльных сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў. Толькі за апошнія два гады адкрыты Брэсцкі педагагічны і Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытуты. Тысячы дзяцей рабочых і сялян, бацькі якіх пры панскай Польшчы былі непісьменныя, пры савецкай уладзе атрымалі вышэйшую адукацыю, сталі педагогамі, урачамі, інжынерамі, аграномамі.

Комуністычная партыя і савецкая ўлада выхавала працоўных заходніх абласцей у духу гарачай любові і бязмежнай адданасці сваёй сацыялістычнай Радзіме. Многія тысячы былых рабочых, батракоў і беднякоў працуюць на адказных пасадах у партыйных, савецкіх і гаспадарчых арганізацыях. На прадпрыемствах і ў калгасах з кожным днём растуць рады стаханаўцаў прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

Чатырнаццатую гадавіну ўз'яднання ў адзінай Беларускай савецкай сацыялістычнай дзяржаве беларускі народ адзначае ў абстаноўцы новага магутнага працоўнага і палітычнага ўздыму.

Рашэнні пятай сесіі Вярхоўнага Савета СССР і прамова Старшыні Савета Міністраў Саюза ССР таварыша Г. М. Маленкова, у якой даецца ўсебаковае абгрунтаванне задач, пастаўленых Цэнтральным Камітэтам Комуністычнай партыі і Савецкім урадам у галіне ўнутранай і знешняй палітыкі, натхняюць працоўных нашай рэспублікі на барацьбу за новыя поспехі ў развіцці эканомікі і культуры.

У перадавых радах барацьбітоў за далейшы ўздым прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры знаходзяцца жанчыны нашай рэспублікі. На прадпрыемствах, будоўлях, у калгасах, лабараторыях жанчыны Савецкай Беларусі нястомна змагаюцца за павелічэнне прамысловай вытворчасці, за багацце прамысловых тавараў і прадуктаў харчавання.

У брацкай сям'і народаў вялікага Совецкага Саюза, пад мудрым кіраўніцтвам Комуністычнай партыі і Савецкага ўрада працоўныя нашай рэспублікі ўпэўнена ідуць да перамогі камунізма.

Ф. КЛЯЦКОЎ.

ВЯЛІКАЯ ЧЭСЦЬ

У ПЕРАДАВЫМ КАЛГАСЕ

КАЛІ мяне выбралі старшынёй Харосіцкага сельскага Сове-та дэпутатаў працоўных, скажу па праўдзе: не ведала, за што брацца, з чаго пачынаць. Мяне цягнула на калгасную вытворчасць, хацелася без стомы мацаваць родны калгас. Але ўсведамленне таго, што кіраваць сельскім Советам даручыў мне народ, што, працуючы старшынёй, здолею, прынесці калгасу большую карысць — усё гэта прымусіла мяне ўзяцца за працу з усёй шчырасцю, каб поўнаасцю апраўдаць давер'е выбаршчыкаў.

Спачатку не ўсё ў мяне ладзілася, бо не мела патрэбнага вопыту. Але паступова, з дапамогай старшых таварышаў з Любчанскага райвыканкома і палітдзела Любчанскай МТС увайшла ў курс справы.

Я зразумела, што адзін у полі не воін, і адразу пачала клапаціцца аб ажыўленні работ пастаянных камісій сельсовета. На ўсякую справу трэба было паднімаць людзей, актыў. І гэта мне ўдавалася. Зараз усе пастаянныя камісіі працуюць у нас добра.

Дарожная камісія, напрыклад, якую ўзначальвае дэпутат В. Кошур, з надыходам вясны дзейна ўзялася за мабілізацыю насельніцтва на ўпарадкаванне дарог і мастоў. Мясцовымі сіламі ў вёсцы Харосіцы адрамантавалі масты, пакрылі гравіем дарогі. У вёсцы Падкасоўе ачысцілі заплыўшыя кюветы, навазілі гравій, у насыпах уклалі бетонныя трубы. Бачачы клопаты аб палепшанні добрабыту, людзі ахвотна выконваюць кожнае заданне сельвыканкома.

Або ўзяць сельскагаспадарчую камісію, якую ўзначальвае калгаснік Васіль Путрыч. На тэрыторыі нашага сельсовета — адзін узбуйнены калгас, імя Сталіна. Камісія нястомна клапаціцца аб умацаванні арцельнай гаспадаркі. Вясной калгас своечасова правёў сяўбу. Летась з-за дажджлівага надвор'я збожжа папсавалася ў полі настолькі, што яго нельга было мала-

ціць. Камісія ўлічыла гэта. Цяпер усе дзевяць паляводчых брыгад маюць свае гумны і крытыя такі. Сёлета ўсё збожжа звезена сухім і малаціць яго можна ў любое надвор'е.

Камісію народнай асветы і культасветустаноў ўзначальвае настаўніца Мар'я Макоўская. На тэрыторыі сельсовета — адна сямігадовая і дзве пачатковыя школы, сельскі клуб і дзве хаты-чытальні. Камісія загадзя ўлічыла ўсіх дзяцей школьнага ўзросту, апытала ўсіх дарослых, хто хоча павышаць сваю адукацыю. Сельвыканком ведае, колькі вучняў і якую школу наведвае. Пры актыўным удзеле членаў камісіі ўсе нашы школы і культасветустановы былі адрамантаваны і гатовы задоўга да пачатку заняткаў.

Добра працуюць таксама камісіі — бюджэтная (старшыня І. Лецка) і аховы здароўя (старшыня Мар'я Каранеўская).

Выканком сельсовета асабліва клапаціцца аб умацаванні арцельнай гаспадаркі, аб такіх яе галінах, як ільнаводства і жывёлагадоўля.

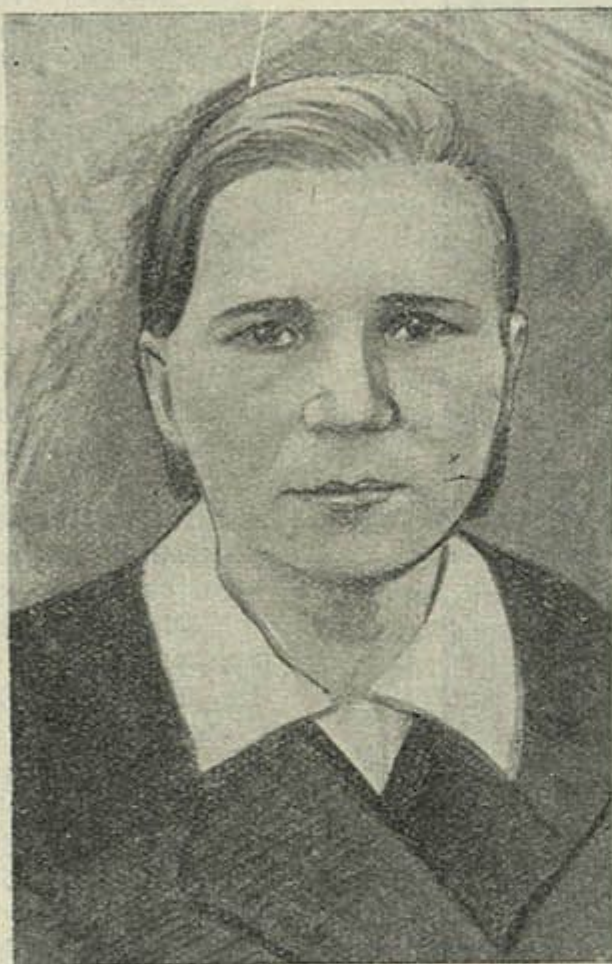
Ад ільну наш калгас атрымаў летась 1 мільён 36 тысяч рублёў прыбытку. З вясны мы двойчы збіралі нарады звеннявых па ільну. Сёлета лён значна лепшы.

Ад жывёлагадоўлі калгас меў каля 500 тысяч рублёў прыбытку.

Не забываю я пра сваю ранейшую работу. Часта заглядаю на свінаферму і перадаю свінаркам свой вопыт гадоўлі жывёлы.

Кіруючая работа ў сельсавеце з'яўляецца для мяне — былой батрачкі — вялікай радасцю. У сакавіку гэтага года пярвічная партарганізацыя калгаса прыняла мяне ў члены нашай слаўнай Комуністычнай партыі. Усе свае сілы, усю энергію аддаю чэснаму служэнню народу.

Надзея ШЭСЦЕЛЬ,
старшыня Харосіцкага сельсовета
Любчанскага раёна.

Н. ШЭСЦЕЛЬ

ДОБРА ідзе работа ў калгасе імя Дзмітрава. Народ там дружны, працавіты. З года ў год расце гаспадарка арцелі, усё больш заможным становіцца жыццё калгаснікаў.

У гэтым годзе сабралі дзмітраўцы ў сярэднім па 13,4 цэнтнера збожжа з гектара і па 4,8 цэнтнера ільнонасення. Такой ураджайнасці яны дабіліся дзякуючы дружбе з аграноміяй. Яны дакладна захоўваюць аграэхніку пры пасеве, добра ўгнайваюць глебу, старанна падрыхтоўваюць насенне, заўсёды падхопліваюць лепшыя пачынанні, вопыт перадавых калгасаў рэспублікі і краіны.

Ва ўсіх васьмі брыгадах калгаса прымяняюць радковую сяўбу, квадратна-гнездавую пасадку бульбы, паветрана-цеплавы абагрэў насення і г. д. Усё гэта садзейнічае павышэнню ўраджайнасці.

Лён — асноўная і высокапрыбытковая культура. У калгасе яму ўдзяляюць вялікую ўвагу. Усе пасевы ільну замацаваны за звеннявымі. Сярод звеннявых — шмат жанчын. Усёй вобласці і рэспубліцы вядомы слаўныя справы ільнаводак калгаса — Уладзіславы Сініцы, Яўгеніі Праліч. Яны штогод збіраюць высокія ўраджаі ільну.

Год ад года багацее калгас. Летась яго грашовы прыбытак склаў больш паўтара мільёна рублёў, з іх 1.396.344 рублі ад зданага ільну.

Калгаснікі працуюць добрасумленна. За сваю працу яны атрымалі летась па 2,5 кг збожжа, па 1 кг фуражу і па 6 руб. 90 кап. грашыма на працадзень.

Расце заможнасць калгаснікаў. Каля 540 двароў маюць радыёпрыёмнікі, больш 600 калгаснікаў набылі веласіпеды. У калгасе вышываецца звыш 1 020 экзэмпляраў газет і часопісаў.

Праўленне сельгасарцелі аказвае вялікую дапамогу сваім працаўнікам. У калгасе адкрыты дзіцячыя яслі. Калгасніцы цяпер спакойна ідуць на работу — іх малышоў добра даглядаюць.

Калгасны лад многае даў сялянам заходніх абласцей. Многія з членаў сельгасарцелі ў недалёкім мінулым батрачылі ў паню, вечна пакутавалі ад бязземелля, сядзелі пры капцілках, не мелі магчымасці вучыцца грамаде. Зараз кожны з іх шчыра ўдзячны Совецкаму ўраду і Комуністычнай партыі за нястомныя клопаты аб калгасніках, за шчаслівае і радаснае жыццё.

Валянціна ЯСЮКОВІЧ,
старшы аграном Дунавіцкага
райупраўлення сельскай гаспадаркі і нарыхтовак.

Масква. У Цэнтральным парку культуры і адпачынку імя Горкага на выстаўцы прамысловасці і сельскай гаспадаркі Кітайскай Народнай Рэспублікі было прадстаўлена больш чатырох тысяч экспанатаў.

На здымку: ля галоўнага павільёна ў дзень адкрыцця выстаўкі.

Фото В. Егорова і В. Савасцьянава
(Фотахроніка ТАСС)

Шанхая поўгода стваралі карціну «Падпісанне дагавору аб дружбе, саюзе і ўзаемнай дапамозе паміж КНР і СССР». Цяжка паверыць, што гэта зроблена з каляровай шэрсці — такія выразныя твары, мяккія адценні. Выдатна выкананы з каляровых нітак партрэты Г. М. Маленкова і Мао Цзэ-дуна.

Шматлікія дакументы і фатаграфіі паказваюць сілу і непарушнасць дружбы двух краін. Ідуць эшалоны з савецкімі машынамі для ільнокамбінатаў у Харбіне. Адкрыўся савецкі шпіталь у Пекіне. Кнігі Леніна і Сталіна на кітайскай мове. Тамы Мічуріна і Паўлава чаргуюцца з творамі савецкіх пісьменнікаў. На стэндах — тысячы кніг. «Руская літаратура — настаўнік і друг Кітая», — гаворыў пісьменнік Лу Сінь.

За тры гады нашу краіну наведалі 22 кітайскія дэлегацыі. Яны вывучалі вялікі вопыт будаўніцтва сацыялізма ў СССР. Цікавае да савецкага жыцця ў Кітаі велізарная. У мінулым годзе 212 мільёнаў чалавек прагледзелі ў Кітаі савецкія кінофільмы.

Краіна казачных прыродных багаццяў адкрываецца перад намі ў суседнім павільёне. Руда, вугаль, нафта, волава, вальфрам — чаго толькі ў Кітаі няма! Але толькі цяпер развіваецца тут магутная індустрыя. Дзеючы макет адкрытага вугальнага кар'ера Фушунь паказвае рост горнай тэхнікі. Новую старонку ў гісторыі Кітая адкрывае велізарны металакамбінат у Аньшане. Суднабудаўнічы завод у Дальнім аснашчае сучаснымі суднамі гандлёвы флот.

Кітай вырабляе цяпер метал, станкі, электрамашыны, дакладныя прыборы. З дапамогай савецкіх спецыялістаў малодзе машынабудаўніцтва хутка ідзе ўгару.

Мадэль паравоза «Мір», пабудаваная для лініі Пекін — Маньчжурія. На карце адзін за адным загарваюцца ланцужкі агнёў — лініі новых чыгунак.

— Не забудзьце пра нашы горы, — гаворыць інжынер. — Мы будзем і горныя дарогі.

Макет горнага ўчастка дарогі Сікан — Цібет. Широкая аўтастрада месцамі ўзнямаецца да 5 тысяч метраў над узроўнем мора. Над кручамі і бурнымі рэкамі павіслі моцныя масты.

— Нашы рэкі часта разліваюцца, наносычы велізарныя страты сельскай гаспадарцы. Мы пачалі будаваць буйныя арашальныя сістэмы.

Інжынер паказвае макет плаціны з затворамі на непакорлівай Хуанхэ. За тры гады ў Кітаі створана больш 350 арашальных сістэм.

Кітай — у мінулым краіна голаду — поўнасю забяспечвае сябе ўласным харчаваннем і сельскагаспадарчай сыравінай прамысловасці. Славуці кітайскі чай вырошчваецца ў 17 правінцыях. Дзесяткі відаў і гатункаў чаю! Зялёны

Поспехі сяброў

Міх. ШЧОЛАКАУ

Невысокая смуглявая дзяўчына-кітаянка, выключыўшы ткацкі станок, пайшла насустрач да пажылой жанчыны, якая прыехала раніцай з Беларусі, і сардэчна яе абняла.

- Мяне завуць Сунь Юй-жун.
- А мяне Ганна Башта.
- Ткачыха з Цзянь-Цзына.
- Абутніца з Мінска.

Было гэта ў Маскве ў Цэнтральным парку культуры і адпачынку імя Горкага на выстаўцы прамысловасці і сельскай гаспадаркі Кітайскай Народнай Рэспублікі.

Знатная работніца Кітая Сунь Юй-жун паказвала сваё майстэрства. Станок выпрацаваў тонкую прыгожую тканіну. Вось аўтаматычна мяняюцца чаўнакі. Вось сігнал папярэджвае аб абрыве ніткі.

— Такія станкі будуць у Шанхаі, — гаворыць яна.

Сотні глядачоў акружылі пляцоўку. Але мы яшчэ вернемся да цябе, Сунь Юй-жун.

А зараз пройдзем па ўсіх павільёнах, дзе сабраны больш 4 тысяч экспанатаў.

1 кастрычніка 1949 года была створана Кітайская Народная Рэспубліка. Макет помніка Перамогі ў Харбіне напамінае пра высокародны подзвіг Савецкай Арміі, якая вызваліла Паўночна-Усходні Кітай.

Трыццаць дзевяць народных вышывальшчыц правінцыі Хуна вышлі рознакаляровай шаўковай шэрсцю карціну «Вялікая дружба», паказаўшы таварышоў Сталіна і Мао Цзэ-дуна. Работа працягвалася поўгода. Пяць вышывальшчыц

«улін» такі араматны, што яго п'юць без цукру.

Высокае майстэрства і кітайскіх масларобаў. Бутлі з тунгавым, кунжутным, гарчычным, карычным, анісавым і іншымі масламі займаюць спецыяльны стэнд.

Але галоўнае — рыс, гаалян, соевыя бабы, цукровы чарот, кукуруза, шаўкавіца. Вось славы арахіс — земляная ігруша, багатая тлушчам і бялкамі.

Пра цудоўнае, тонкае майстэрства народа гавораць усе экспанаты аддзела лёгкай і тэкстыльнай прамысловасці. Той, хто бачыў аднойчы кітайскія тканіны з мастацкай вышыўкай, наўрад ці забудзе пра іх. Майстэрства гэтае ідзе ўглыб вякоў.

Тут прадстаўлена вышыўка, выкананая каля 1000 год назад. Яна паказвае дзяўчат, якія імкнуцца да свабоды. Як жылі, стаяць у старажытных нацыянальных касцюмах героі класічнай оперы «Пралітая чаша», створанай 600 год назад. Тэма оперы — барацьба жанчын за свабоду шлюбу.

З захапленнем аглядаюць наведвальнікі вышытыя стракатым шоўкам плацці, сурветы, пакрывалы для ложкаў, купальныя касцюмы. Некаторыя настолькі тонкія, што іх можна заціснуць у кулак. А дываны і габелены жаночай ручной работы! Колькі мастацкага густу, невычэрпнай фантазіі і майстэрства ў іх узорах і малюнках! А вееры з шоўку і сандалавага дрэва з выпуклымі малюнкамі і скразной разьбой, ад якіх зыходзіць прыемны, свежы арамат! А коўдры з лебядзінага пуху! Сапраўды залатыя рукі ў працавітых кітайскіх жанчын.

Кітай — радзіма паперы. Яна была вынайздзена тут Цай Лунем у 105 годзе нашай эры. Паперу робяць не толькі з драўніны, але і з рысавай саломы, кары і іншых матэрыялаў. Вырабы папярвай прамысловасці прыцягваюць увагу сваім шырокім асартыmentам. Але і паперу гамінданаўцы ўвозілі з-за граніцы.

Кітайцы дасканала апрацоўваюць каштоўныя футры. Вось кажухі з ласкі, леапарда, горнай выдры, янота, вавёркі. Яны захавалі прыроднае хараство і пакідаюць яркае ўражанне. Што датычыць сусветна вядомага кітайскага фарфору, ажурных рэчаў са срэбра, нефрыта, слановай косці або каменю, то каля іх наведвальнікі затрымліваюцца гадзінамі. Са слановай косці зроблена мініятура аднаго з гістарычных палацаў. Гэтая філігранная работа дастойна агульнага здзіўлення.

Медыцынская дапамога ў Кітаі была даступна толькі знаці. Медыкаменты ўвозіліся з-за граніцы. Зараз створана свая прамысловасць медыкаментаў і медыцынскага абсталявання. У дастатковай колькасці вырабляюцца пеныцылін, сульфамідныя прэпараты, глюкоза, эфедра, рэнтгенаўскія ўстаноўкі, апаратура для розных аперацый.

Побач — шматлікія культтавары: радыёпрыёмнікі, патэфоны, гадзіннікі, фотаапараты, веласіпеды, электрапрыборы. Яшчэ нядаўна іх хапала толькі для гарадоў, цяпер яны магутным патокам хлынулі ў вёску.

У прамысловасці і сельскай гаспадарцы Кітая доблесна працуюць мільёны свабодных, роўнапраўных жанчын. Іх працоўныя будні паказаны на фатаграфіях.

Для кітайскіх работніц адкрыты сотні дзіцячых садоў і яслей. Фотаздымкі паказваюць новыя будынкі дзіцячых і лячэбных устаноў. Ахова мацярынства і дзяцінства набывае ў краіне ўсё больш шырокі размах.

У залах выстаўкі мы бачым і кітайскія ўрубавкі, і сельскагаспадарчыя машыны, і турбагенератары. Створана абутковая прамысловасць. Кітайскія мадэльны абутак, мужчынскі і жаночы, не горш любога еўрапейскага.

Аграрны Кітай ператвараецца ў Кітай індустрыяльны. Компартыя і народны ўрад узнімаюць творчыя сілы народа на барацьбу за светлае і шчаслівае жыццё. Гэта праца для міру!

І вось мы зноў гутарым з ткачыхай Сунь Юй-жун. Яна і яе сяброўкі — знатныя работніцы Кітая — даюць на памяць наведвальнікам аўтографы, значкі, паштоўкі. У Маскве яны адчуваюць сябе, як дома.

— У нас, у Цзянь-Цзыне, працуюць жанчыны з Масквы, Украіны, Беларусі, — гаворыць Сунь Юй-жун. — А ў Пекіне мяне вучыла рускай мове настаўніца з Ленінграда.

— На будоўлі порта ў Сінгане я пасябрала з дзяўчынай-урачом з Одэсы, — гаворыць маладая прадзільшчыца з Харбіна.

Так, яны тут дома, у роднай сям'і. Паказваючы дасягненні новага Кітая, яны прыслухоўваюцца да кожнага слова савецкіх людзей.

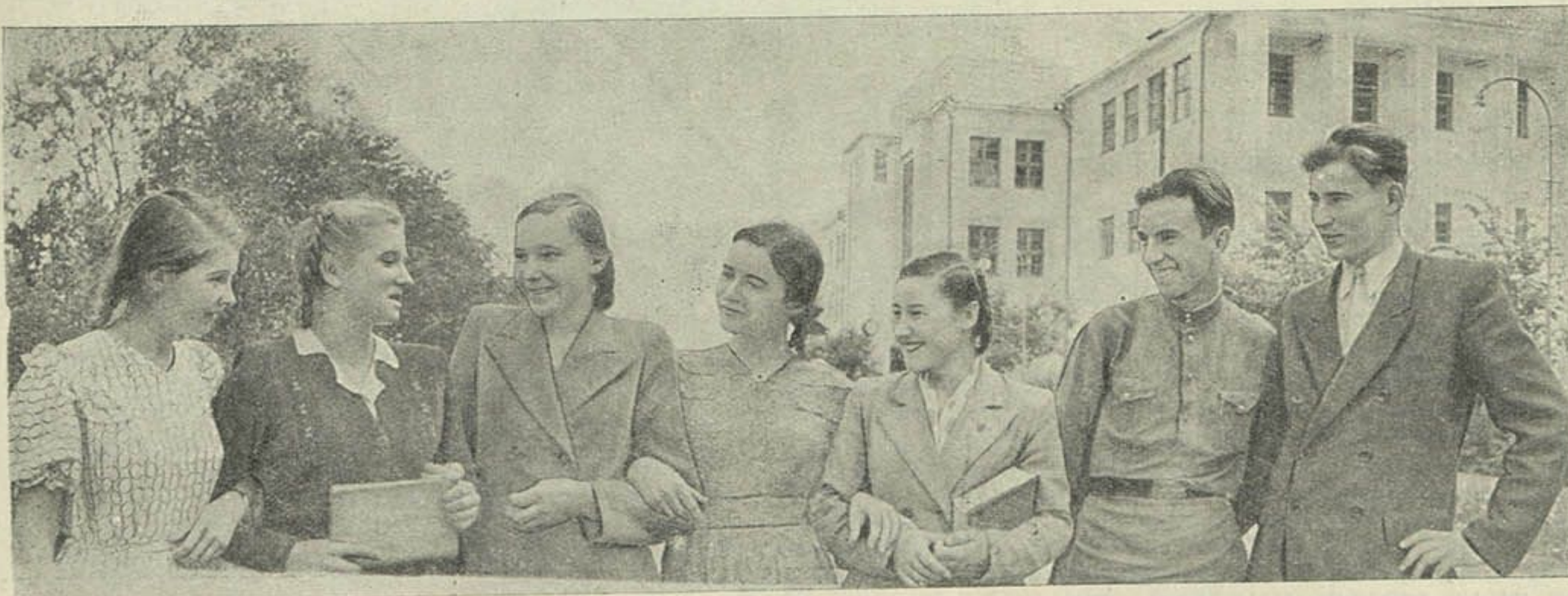
— Мы-ж толькі яшчэ пачалі сваю першую пяцігодку.

Слаўны пачатак!

Выстаўка прамысловасці і сельскай гаспадаркі Кітайскай Народнай Рэспублікі была адкрыта 25 дзён. За гэты час яе наведала каля 600 тысяч чалавек. З раніцы да вечара ў павільёнах панавала ажыўленне. Пазнаёміліся наведвальнікі і з майстэрствам кітайскіх кулінараў. Рэстаран пры выстаўцы карыстаўся агульнай папулярнасцю.

Масквічы і шматлікія госці з саюзных рэспублік запоўнілі сваімі водгукамі больш 50 альбомаў, зрабіўшы каля 8 000 запісаў. Пачуцці савецкіх людзей добра адлюстраваны ў словах, пакінутых групай экскурсантаў з Беларусі:

«Мы ўбачылі тут аблічча вольнага Кітая, які будзе новае жыццё. Усё гаворыць пра высокае майстэрства, талент і працавітасць. Выдатная краіна, цудоўныя людзі! Гэтая выстаўка будзе садзейнічаць далейшаму ўмацаванню брацкіх сувязей паміж Савецкім Саюзам і Кітаем. Непарушная дружба нашых народаў — залог трывалага міру. Жадаем вялікаму народу Кітая новых поспехаў у яго слаўнай працы».

Група выпускнікоў сярэдніх школ, якія здалі паспяхова ўступныя экзамены ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя В. І. Леніна. Злева направа: комсамольцы Аліна Масюк (мінчанка), Іна Іванькова (вёска Пірэвічы Жлобінскага раёна Гомельскай вобласці), Клара Котава (Мозыр), Ала Кісялёва (мястэчка Казлоўшчына Баранавіцкай вобласці), Лена Петрушкевіч (Дзержынскі раён Мінскай вобласці), Іван Палонскі (Лепельскі раён Віцебскай вобласці), Міхаіл Чуйко (вёска Сярогі Слуцкага раёна Бабруйскай вобласці).

Фото Л. Матусевіча (Фотакроніка БелТА)

ГЭТА І ЁСЦЬ ШЧАСЦЕ

(Нарыс)

ЧАСТА так бывае ў дзяцінстве: закінеш рукі за галаву і доўга, лежачы на спіне, глядзіш у сінюю бездань, дзе, нібы белыя гурты авечак, вандруюць лахматыя воблачкі. Навокал спелая збажына шуміць, тонкімі званочкамі жаўрукі звоняць, правільна, як метраном, цвыркун цыкача...

Няхай табе хоць сто гадоў міне, а ніколі не забудзешся на гэтую прыгажосць, якую пачуў і ўбачыў у дзяцінстве.

Вось цяпер Еўдакія Крупейчанка глядзіць, як у люстэрка, у высокае неба і бачыць сваё не вельмі далёка адышоўшае маленства. Тыя-ж белыя воблачкі ў небе, той-жа ціхі шум збажыны, тая-ж аднастайная песня цвыркуноў. Вее ад усяго гэтага непаўторным замілаваннем, чымсьці вельмі бліжнім і вельмі далёкім...

Можна было-б доўга-доўга ляжаць вось так і любавалася, марыць. Толькі дзесьці дзявочая песня ўзнялася над полем, дзесьці палявою дарогаю прасігнала аўтамашына.

— Эгэ-гэ-гэ-гэй!

«Ды гэта-ж мяне шукаюць, — здагадалася Еўдакія. — Трэба спяшацца».

І раптам усе ўспаміны растаялі, зніклі. Думкі вярнуліся да новага, сённяшняга. Вось пахадзілі па полі, прыгледзеліся да шырокіх жытнёвых разлогаў, прыкінулі ўсё, што да чаго, а заўтра за працу. Сёння апошні дзень, калі можна вось так паляжаць некалькі хвілін, памарыць. Прывядзе яна, Еўдакія, на гэтыя палі камбайн, і маладое зерне важка пасыплецца ў бункер. Круг за кругам павядзе яна сваю машыну, гектар за гектарам будзе павялічвацца ўбраная плошча.

Гэта лёгка толькі сказаць так, а на самой справе як яно будзе — не вядома. Вось і брыгадзіры-паляводы глядзяць на яе задуменымі вачыма, а ў гэтых вачах чытаецца адно:

«Еўдакія Ермалаеўна, галубка, не падвядзі, ну хоць па восем гектараў, але кожны дзень убірай. Сотні-ж гектараў збажыны даспела, яравое збожжа азіміну даганяе...»

І хочацца сказаць гэтым людзям так:

— Вашу трывогу за ўраджай я разумею, дарагія сябры. Я і сама хвалюся. Гэта заўсёды так бывае перад сур'ёзнаю справай. Але ўсё будзе добра, ураджай збярем увесь — зярнятка да зярнятка...

А яшчэ хочацца сказаць аб тым, што для трывогі ніякіх падстаў няма, што яна, Еўдакія Крупейчанка, — майстар камбайнавай уборкі, што ў яе на кватэры і цяпер вісіць на сцяне Грамата Міністэрства сельскай гаспадаркі, што ў мінулым годзе яна ўбрала сваім камбайнам амаль у два разы больш, чым было прадугледжана сезоннымі нормаў. Ці-ж гэта не добра?

Толькі пра гэта і казаць не трэба. Ці-ж яе не ведаюць у калгасе імя Сталіна, у калгасе імя Кірава, у Лоеўскай МТС — ва ўсёй Гомельскай вобласці?

Усё гэта так, толькі не трэба сароміцца і свайго добрага хвалявання. Яно бывае толькі ў сэрцы сумленна-

га працаўніка, які любімай справе аддае ўсё, што можа, хварэе за яе.

Прыгадалася зусім нядаўняе. У МТС камбайнеры заключылі сацыялістычныя дагаворы. Зміцер Бондар назваў лічбу 450 гектараў і выклікаў на спаборніцтва Еўдакію Крупейчанка. Еўдакія крыху падумала, а потым сказала:

— Згодна спаборнічаць, толькі я буду змагацца не за 450 гектараў, а за 475!

Ну, скажыце, можна не хвалявацца пры такой справе? Гэта-ж слова людзям даеш, а не на вецер кідаеш. Гэта-ж выпрабаванне для самой сябе робіш — зможаш ты падняцца да такіх высокіх паказчыкаў ці не можаш.

Сэрца кажа — «можаш». Ну і добра.

Усё гэта было, ды адыйшло. Цяпер — другое. Ледзь пагойдваючыся, машына ўразаецца ў дрымучую гушчыню збажыны, плыве над ёй, нібы вялікая птушка, якая, здаецца, зараз узмахне крыллямі і ўзляціць.

Ужо другі дзень камбайн працуе на радасць. Першы дзень скошана дзесьць гектараў, другі — пятнаццаць. Мала! Пры такіх тэмпах збожжа асыпаецца, а 475 гектараў не сажнеш. Дык чаму-ж пятнаццаць гектараў, а не дваццаць — дваццаць пяць? Тут трэба падумаць. А калі падумала, усё аказалася і проста, і зразумела. Як-жа яна раней не магла на гэта звярнуць увагі!

Першы папрок паляводчому брыгадзіру: чаму гэта камбайн павінен пяць, а то і больш мінут стаяць з поўным бункерам і чакаць транспарт? Запасная бярэтка павінна быць заўсёды паблізу.

З гэтай справай уладзілася.

Цяпер другое: ці можна працаваць і на крыху вільготных хлябах? Скажам, папрыскаў дожджык, і паўтары-дзе гадзіны лічы загінуўшымі без карысці. І да гэтай прычыны рада знайшлася. Падмайстравалі металічныя казыркі ў аснове кансольных шнэкаў. Салома перастала намотвацца і забіваць падаючы апарат.

Добра ўрадзіў сёлета лён у звеннях Ксені Валянцовай і Тацяны Шавека ў калгасе «Чырвоны сад» Аршанскага раёна.

На ўборцы працуе льнокамбайн. Ён цярэбіць лён, абмалачвае галоўкі і звязвае ў снапы саломку.

На здымку: звеннявыя К. Валянцова і Т. Шавека правяраюць работу льнокамбайна.

Фото І. Шышко

Праца пайшла хутчэй і весялей.

Кожны дзень, як прывітанне, Еўдакія пытаецца ўчотчыка МТС:

— Скажыце, калі ласка, учора ў Змітра Бондара колькі было? Учотчык і не жыву, калі не пажартуе. Характар у яго такі:

— Так што, Еўдакія Ермалаеўна, вам здавацца прыходзіцца...

— Як гэта «здавацца»?

— Здавацца і ўсё тут. Бондар ужо да чатырохсот гектараў дабіраецца, а ў вас...

— А ў мяне-ж, як пішуць у газетах, — «больш чатырохсот гектараў выпрацавана...»

— Ну, я тады скажу Бондару, каб ён не вельмі задаваўся і на першае месца не разлічваў, — дыпламатычна гаворыць учотчык і бярэ «пад казырок».

Смяюцца шчыра, ад душы.

Прайшло яшчэ некалькі дзён. Убралі азіміну, апошнія гектары ярыны дажынаюць. І з кожным днём у сэрцы ўсё больш і больш радасці.

Пасля таго, як былі пераданы па радыё рашэнні пятай сесіі Вярхоўнага Савета СССР і прамова главы Совецкага ўрада таварыша Г. М. Маленкова, у людзей нібы крыллі выраслі. Жыццё савецкага чалавека павінна быць і багатым і прыгожым. Так Партия гаворыць. Да гэтага Савецкі ўрад імкнецца. Значыць і ў людскіх сэрцах больш энергіі — той сілы, якая рухае на поспехі. Кожнаму хочацца працаваць і больш і лепш.

Аднойчы Еўдакія прымеціла такую дэталю: пад выгрузку бункера пад'ехала бястарка. Пакуль важнае зерне шырокім патокам сыпалася на фурманку, ездавы — пажылы, каранасты калгаснік з прамяністымі вачыма — радасным поглядам акінуў яшчэ няўбраную плошчу, сказаў у захапленні:

— Ото-ж зайздросная збажынка! Лічы, цэнтнераў да пятнаццаці набярэцца з гектара...

А Сцяпан Верабей, што працаваў на саломаканіцелі, не стрываў:

— А ці ведаеш ты, братка, што таварыш Маленкоў сказаў на сесіі пра ўраджай?

Ездавы збянтэжыўся.

— А ён так сказаў: хлеб патрэбна лічыць у свірне, а не на корані...

Ездавы ажывіўся:

— Правільна, правільна, браток. Толькі ў свірне!

Тады Сцяпан Верабей дае ездавому такую задачу:

— Скажы ты мне, мілок, колькі-ж збажынка застанецца ў свірне з тых пятнаццаці цэнтнераў, калі ты будзеш вазіць зерне ў такім лапці, прабач на словесце?..

Сказаў гэтак і паказаў пальцам на шырокую шчыліну паміж дошкамі.

Ездавы прыехаў наступным рэйсам з падрамантаванай бястаркай. Шчыліну забілі бляхай.

Так людзі пачалі берагчы кожнае зерне.

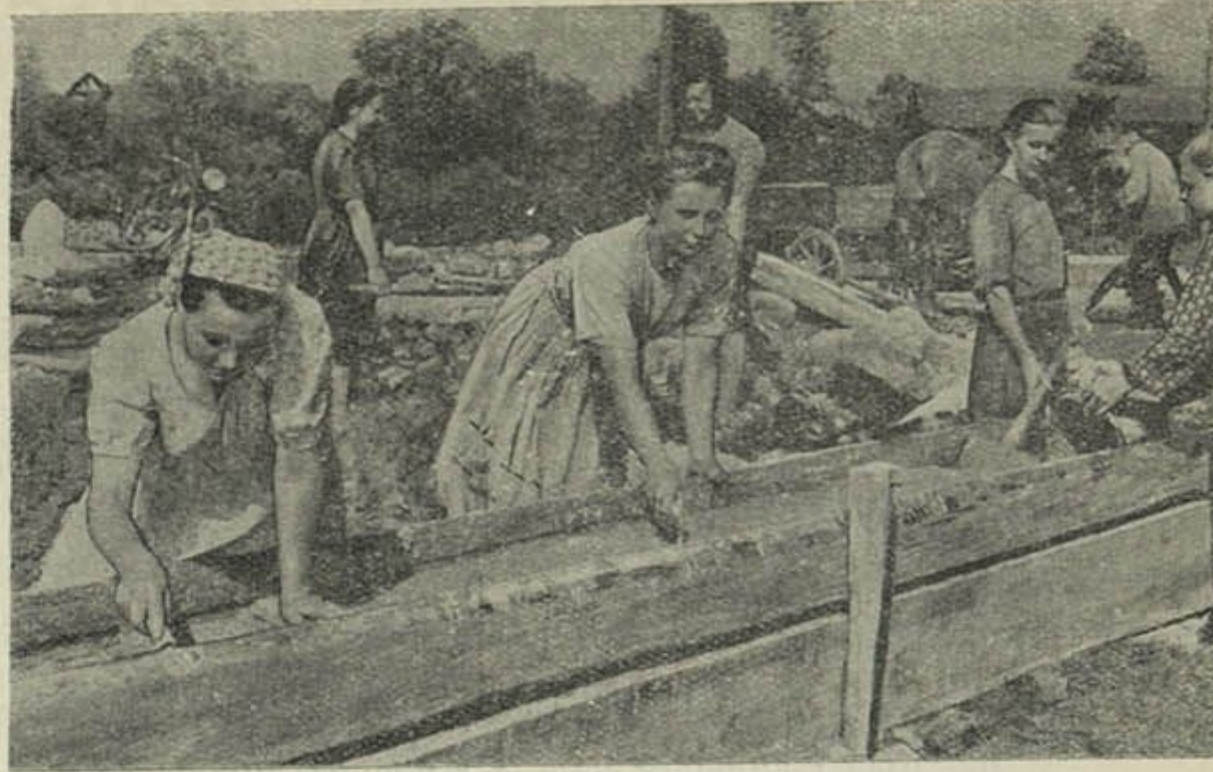
Еўдакія Крупейчанка таксама зрабіла ўсё, што магла, каб не дапусціць страт ураджаю.

Аднойчы старшыня арцелі ад імя ўсіх калгаснікаў падзякаваў Еўдакіі за старанную працу. Здаецца дробязь, а як усхвалявалася сэрца! Значыць яна зрабіла ўсё, што ад яе чакалі калгаснікі. І нават больш зрабіла, чым чакалі...

... А над галавой чыстае, чыстае неба, зрэдку белыя воблакі праплывуць. Птушкі спяваюць... Дзяўчаты над усім полем раскінулі шырокую і радасную песню... І ў самой душы спявае.

Гэта і ёсць шчасце.

М. ПЕНКРАТ.

На будаўніцтве тыповага глінабітнага свінарніка ў калгасе «17 верасня» Пліскага раёна.

Фото Е. Капусціна

ЖАНЧЫНЫ-БУДАЎНІКІ

У калгасе «17 верасня» Пліскага раёна старшыня Сяргей Слабуха на агульным сходзе паведаміў, што праўленне склала план будаўніцтва на бягучы год. Мяркуецца пабудаваць тры тыповыя канюшні, свінарнік, кароўнік, тры зернесушыльнікі і калгасны клуб.

— Каб паспяхова выканаць усё намечанае, — сказаў ён, — нам трэба ўзмацніць будаўнічую брыгаду. Якія будуць прапановы?

Слова папрасіла старшыня жаночага савета Клаўдзя Махальская.

— Дагэтуль у нас будавалі толькі мужчыны, нібы гэта іх выключная справа. Але я так мяркую і жаночы савет выказаў думку, што будаўнічую брыгаду трэба ўмацаваць жанчынамі.

— Правільна! — падтрымала з месца Ганна Пратас. — Прашу залічыць мяне ў брыгаду.

За ёю азваліся Тэкля Пашукевіч, Зіна Пратас, Наталля Паварэнь, Ванда Слізкая, Стася Піліпеняк.

— Вось і добра. Значыць, нашага палку прыбыло! — жартам зазначыў брыгадзір Васіль Белы. — Пачнем са свінарніка.

Свінарнік рабілі глінабітны, на 120 галоў. Мужчыны рыхтавалі страпілы, дзвярныя і аконныя пераплёты, падвозілі каменне. Жанчыны ўзводзілі сцены, секлі суччо, рыхтавалі гліну, закладалі ў формы, трамбавалі. Працавалі зладжана, дружна.

Паміж калгаснікамі разгарэлася соцыялістычнае спаборніцтва. Яны выклікалі на спаборніцтва мужчын і настойліва змагаліся за пяршынства. Бойкая Ванда Слізкая часам кідала ў адрас мужчын:

— Падцягвайцеся! Хіба не бачыце, што заўтра нам работы не будзе.

Хутка раслі сцены свінарніка.

— Малайцы, дзяўчаты, — хваліў старшыня. — Проста душа радуецца на вашу працу.

Закончылі свінарнік — перайшлі на зернесушылку. І тут жанчыны сябе зарэкамендавалі. Яны выконвалі нормы на 130—140 процантаў. Пры іх актыўным удзеле будаўнічая брыгада ўзвела тры тыповыя зернесушыльнікі, стварыла ўмовы для хуткай уборкі камбайнамі.

Ужо многае зроблена для механізацыі працаёмкіх работ на фермах. Жанчыны будавалі воданепорную вежу, насосную станцыю, укладвалі вадаправодныя трубы, цэментавалі каналы для стоку жывы. Разам з мужчынамі ўстанаўлялі аўтапаільнікі. Механізацыя значна палегчыла працу жывёлаводаў, стварыла ўмовы для росту прадуктыўнасці, павысіла прыбыткі калгаса.

Калгасныя будаўнікі ўзводзяць адначасова некалькі будынкаў. Зараз будуюцца яшчэ адзін свінарнік, заканчваецца калгасны клуб, свіран, кароўнік. Ва ўсе гэтыя работы ўносяць свой уклад сумленныя калгасніцы — члены будаўнічай брыгады.

І. УСЦІН,
Н. ШАЛЬДО

ІЛЬНАВОДЫ

Нікалай ГАРУЛЕЎ

У ДОЎЖ шасе Мінск — Магілёў, пры Казіміраўскай МТС, раскінуліся палі калгаса імя Кірава.

Тры вёскі: Казіміраўка, Першая і Другая Прысно — здаўна вырошчвалі тут «беларускі шоўк» — сінявокі лён. Але вузкія палоскі пад ільном не прыносілі людзям вялікай карысці. Нізкія ўраджаі амаль цалкам ішлі на патрэбы сям'і. Доўгімі зімовымі вечарамі праседжвалі жанчыны на «попрадках», потым грукалі на ставах, выбіваючы зрэбныя палотны...

Лапамаглі сялянам калгас і навука. Людзі пазналі ўсе «хітрыкі» культуры лёну.

Усю сваю ўвагу, усе намаганні аддалі лёну Лідзія і Палагея Аўсеенкі. Пра той год напружанай працы на полі, на сцелішчы, каля малатарні людзі гавораць:

— Гэта было тады, калі ў нас з'явіліся героі...

У гэтых словах — гордасць за сяброў, павага да працы.

Палагея і Лідзія па-гаспадарску сачылі за ўчасткамі. Абварагаючы дзедаўскія погляды, што лён — культура позняя, яны пасеялі рана, каб шкоднікі, якія звычайна з'яўляюцца ў маі, не знішчылі ўсходаў. Раньне церабленне таксама прынесла карысць. Выцераблены ў ліпені лён трапіў, як пад душ, у жнівеньскія росы.

Дбалыя гаспадыні ўсё прадугледзелі. Урэшце з двух участкаў сабралі па 6,6 ц семя, з астатніх — па 4 ц з гектара. Валакно здалі самым высокім нумарам. У той год звеннявым Лідзіі і Палагеі Аўсеенкам было надана ганаровае званне Герояў Соцыялістычнай Працы.

У праўленні калгаса нас сустрэла Вольга Панчанка. Кажуць, калгасны рахункавод — другі чалавек пасля старшыні. Спраў у яго — толькі паспявай. Улік патрабуецца самы дакладны: асвятліць, што робіцца ў ільнаводчым звяне, у паляводчай брыгадзе, на ферме, паказаць эканамічныя адносіны з суседняй Казіміраўскай МТС, пра якую Вольга Нікалаеўна не можа не сказаць:

— Там усе хлопцы з нашага калгаса. Хто вывучыўся на трактарыста, хто на камбайнера, хто працуе ў рамонтнай майстэрні. Наша моладзь і ў гуртку самадзейнасці. Калгасны хор выступаў на свяце песні ў Туманаўцы...

Вольга Нікалаеўна ахвотна расказвае пра сваю работу, але нас у першую чаргу цікавяць людзі, якія вырошчваюць лён.

Яшчэ ў 1949 годзе калгаснікі пераканаліся ў тым, што лён — культура прыбытковая. І радыё, і электрычнасць у хатах, і пліткі, і ўцюгі, і абсталяванне для ферм — усё можна набыць за тую прыбыткі, што атрымаў калгас ад зданага дзяржаве ільонасення і валакна.

Рахункавод адкрывае сваю кнігу:

— Летась калгас засеяў пяцьдзесят тры гектары ільном «Светач». З-за неспрыяльнага надвор'я і некаторых іншых прычын ураджай знялі меншы, чым у 1949 годзе. Але і пры гэтых умовах калгас атрымаў ад дзяржавы 121,3 тысячы рублёў і больш васьмі тон пшаніцы.

Разлікі паказваюць, што лён дае грамадскай гаспадарцы і кожнаму калгасніку — члену ільнаводчага звяна — больш прыбытку, чым культуры, якія

яшчэ не ўвайшлі ў сістэму пачатковага прадуктаабмену.

Вольга Нікалаеўна працягвае:

— Лідзія Аўсеенка, акрамя прадуктаў і грошай, што прышліся на працадні, атрымала за лён 1 500 рублёў і 170 кілаграмаў пшаніцы. Ганна Чупрынская, звеннявая першай брыгады, атрымала толькі за лён 1387 рублёў грошай і 160 кілаграмаў пшаніцы.

... У адным з пакояў праўлення — снапкі лёну. Лён-даўгунец сёлета ўдаўся на славу. Радуюць вока стройныя высокія сцябліны, залацістыя галоўкі семя.

Гэтыя экспанаты новага ўраджаю паказаў нам намеснік старшыні калгаса, сакратар партарганізацыі Драздоў. З любоўю, відаць, не першы раз, аглядаў ён снапы. Па аднаму гэтаму ўжо можна было зразумець, што Уладзімір Андрэевіч мае да лёну нейкае асабістае дачыненне.

І сапраўды, яшчэ ў 1949 годзе Драздоў быў брыгадзірам, і ў яго працавала звяно Лідзіі Аўсеенка. Шмат чым дапамог ён тады сваёй няўрымстлівай звеннявой.

У той год, «калі з'явіліся героі», Драздоў за высокі ўраджай атрымаў ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Да кожнага снапка была прымацавана паперка, на якой значылася прозвішча звеннявой. На самых тоўстых і высокіх мы прачыталі: «Каця Лебедзева», «Вера Цюкава».

Гутарку нашу з Драздовым перабіла група жанчын. Гэта пасля абеду ішло на поле ільнаводчае звяно Ганны Чупрынскай. Мы пазнаёміліся з Зубаравай і яе нявесткай, з дзяўчатамі Галетаравай і Рамановіч. На нашу заўвагу, што лён у іх надзіва высокі і чысты, старая Зубарава пажартавала:

— Гэта ён у праўленні так выцягнуўся...

Але калі мы прышлі на ўчастак Ганны Чупрынскай, то ўбачылі такія-ж высокі, праўда, дзе-ні-дзе прылэгшы ад дажджоў жаўтаваты лён.

Жанчыны выбіралі яго і тут-жа расцідалі.

Уладзімір Андрэевіч занепакоіўся.

— А ільноцерабілка не прыходзіла?

— Прыходзіла, — незадаволена заўважыла Чупрынская, — ды зноў пайшла ў МТС...

Аказалася, што малады механізатар паспрабаваў выцерабіць адзін рад палёгшага лёну, але адмовіўся. Ён не пацікавіўся, што побач, на ўчастку каля 18 гектараў, лён стаіць, як грабянец. Тут машына магла ўзяць разгон, але ў той дзень эмтэасаўцы так і не выправілі сваёй памылкі. Гэта было тым больш крыўдна, што звенні Кацярыны Лебедзевай і Веры Цюкавай таксама церабілі ўручную.

Мы разгаварыліся з Ганнай Чупрынскай.

— Наша звяно ўлічыла вопыт Аўсеенкі, — расказвала звеннявая. — Прасачылі, каб папярэднікам была абавязкова канюшына. Ну, а пра ўгнаенне і падкормку проста скажу — лепш за попел нічога няма. Вось гляньце: на тым кавалку, дзе самы гушчар лёну, мы двойчы падкармлівалі яго попелам, які прывозілі з бліжэйшай смялярні.

Я глядзеў на звеннявую, на яе сябровак і думаў, як далёка адыйшоў той час, калі лён вырошчвалі на зрэбнае адзенне. Калгасніцы нават на полі былі апрануты па-гарадскому.

Пад летнім сонцам грэліся роўныя радкі васковага лёну. Жаўцела, даспявала насенне. Вакол яшчэ зеланела яравая пшаніца.

Уладзімір Андрэевіч расцёр у жмені некалькі ільняных галолак:

— Добры лён у нас і сёлета. Жыве традыцыя нашых герояў!..

У КАЛГАСНЫХ ЯСЛЯХ

РАНИЦА. Па шырокай вясковай вуліцы спяшаюць людзі на ўборку багатага ўраджаю.

Многія жанчыны выходзяць з дома разам з дзецьмі. Яны сходыцца ля вялікага, прыгожага будынка пад чарапічным дахам, што стаіць у цэнтры сяла, на ўзгорку. Гэта—дзіцячыя яслі калгаса імя Молатава, дзе дружнай сям'ёй жывуць 70 маленькіх грамадзян.

Ля парога ветліва сустракае гэцей загадчыца яслей Вольга Мясенька. Яна падыходзіць да калгасніцы Каменка, якая прывяла трох дзяўчынак. Малодшая, двухгадовая Валя, — у маці на руках.

— У-у, якая бальшуха, а на руках, — гаворыць Валі Вольга Уладзіміраўна. — Хадзіць не ўмееш?

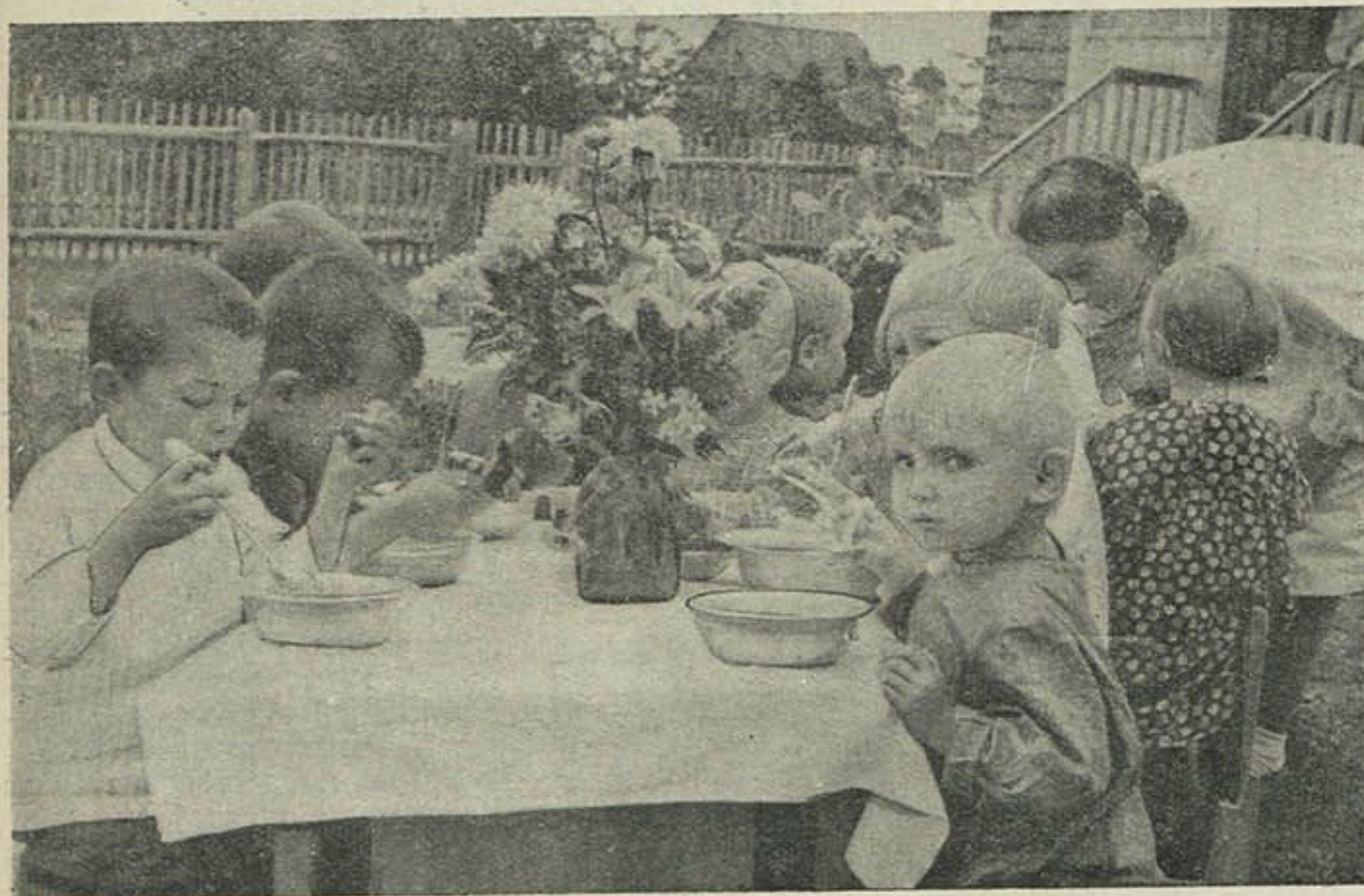
гімнастыкі. Адсюль — бадзёрыя, вясёлыя — ідуць дзеці ў сталовую.

Кухар Яніна Чыжык прыгатавала апетытнае сьнеданне: цялячая пачонка з падлівай, духмяны кофе са здобнай булкай. Кому не хопіць порцыі, толькі скажы — дадуць другую. Але такое рэдка здараецца, бо дзяцей кормяць сытна, калгас выдзяляе для іх лепшыя прадукты.

Сёння цёпла і ясна. Сонечныя зайчыкі весела скачуць па сценах, падлозе, па нікеляваных дужках ложкаў. Хутэй на паветра, у лес!..

Пабылі дзеці на лузе, у лесе, дзе гулялі, спявалі. Старэйшыя расказвалі казкі. Весела, цікава прабег час.

Прышлі ў яслі на абед. Памылі-

Пасля вясёлых гуляняў на свежым паветры ў дзяцей асабліва добры апетыт. На здымку: абед на свежым паветры.

— А вось умею.

Валечка сышла на зямлю і разам з сёстрамі ўвайшла ў дом.

— Глядзіце, не сумуйце тут, — наўздагон кінула маці.

— Не засумуюць, калі тут столькі ўсякай веселасці, — азвалася калгасніца Вера Санчанка.

У Веры Пятроўны таксама трое ў яслях. Яна спакойна працуе ў ільнаводчым звяне. Усе маці-калгасніцы ведаюць: за дзецьмі тут добра глядзяць, смачна кормяць.

Ад сёмай гадзіны раніцы дзеці пераходзяць на строгі рэжым. Спачатку — умыванне. Затым хлопчыкі апранаюць белыя майкі і сінія трусікі, дзяўчынкі — лёгкія сукеначкі. Праз хвіліну-другую на зялёнай лужайцы пачынаецца ўрок

ся — і за стол. Што сёння прыгатавала цёця Яня?

Смачны макаронны суп. А на другое? Сакавітыя і румяныя піражкі — лепшыя, чым дома. Яшчэ далі памідор — чырвоны, як мячык. На трэцяе — яблыкі з калгаснага саду.

Пасля абеду дзеці ляглі адпачыць, накрыліся лёгкімі коўдрамі. Самыя маленькія даўно спяць. У іх асобы рэжым. Іх і кормяць часцей — малаком, сокамі, спецыяльна прыгатаванымі кашамі. Аб харчаванні грудных дзяцей клапаціцца медсястра з фельчарска-акушэрскага пункта.

У дзяцей шмат агульных клопатаў. Трэба гарод дагледзець, паліць кветкі на клумбах, даць ма-

За здароўем дзяцей клапаціліва сочаць медыцынскія работнікі.

На здымку: фельчар Іраіда Фёдораўна Брынчык выслухоўвае Тамару Хілько.

лака кошцы і вожыку. Можна зрабіць і пясочную крэпасць, і кракадзіла з зялёных шышак. Заняткаў шмат — цікавых, вясёлых...

Пасля вячэры прыходзяць маці. Хоць і стомленыя за рабочы дзень, але з лёгкасцю на душы, бо дзеці добра дагледжаны. Як не папрацаваць на поўную сілу!

У калгасе няма зараз ніводнай маці, якая-б у гарачую пару ўборкі заставалася дома. Па паўтара-два працадні выпрацоўваюць у дзень. Асабліва вялікая выгада ільнаводству, дзе заняты амаль адны жанчыны.

У гадавой справаздачы калгаса адзначана, што ў 1952 годзе большасць маці, у якіх былі малыя дзеці, не працавалі ў полі і на фермах. Цяпер усе яны актыўны ў грамадскай працы, што не мала сказала на ўборцы. Калгас імя Молатава паспяхова завяршае сельскагаспадарчы год.

Праўленне і перш за ўсё старшыня калгаса Фёадосія Шаніна нястомна клапаціцца аб дзецях. Для іх вясною пабудавалі цудоўныя яслі, высадзілі сад, адвалі пляцоўку пад гарод. На форменнае адзенне і цацкі выдалі больш 2000 рублёў.

Дзіцячыя яслі аслабанілі рукі маці-калгасніцам. Яны самааддана працуюць на палях, ідуць у нагу з усімі працаўнікамі перадавой арцелі.

Д. ЕУЗІКАЎ

Нясвіжскі раён, Баранавіцкая вобласць.

ВЯЛІКІ ПІСЬМЕННІК ЗЯМЛІ РУСКАЙ

9 верасня гэтага года спаўняецца 125 год з дня нараджэння Л. Н. Талстога — найвялікшага рускага пісьменніка, чыё імя і чыё несмяротныя тварэнні вядомы ўсяму свету.

Вялікі асновапаложнік пролетарскай літаратуры Максім Горкі так успамінае ўражанне, якое зрабіў на В. І. Леніна раман Талстога «Вайна і мір»:

«Неяк прышоў да яго і бачу: на стала ляжыць том «Вайны і міру».

— Так, Талстой!

Усміхаючыся, прыжмурыўшы вочы, ён з асалодай выцягнуўся ў крэсле і, панізіўшы голас, хутка працягваў:

— Якая глыба, га? Які мацёры чалавечышча! Вось гэта, бацюхна, мастак. І ведаеце, што яшчэ надзвычайна? Да гэтага графа сапраўднага мужыка ў літаратуры не было.

Потым, глядзячы на мяне прыжмуранымі вачыма, спытаў:

— Каго ў Еўропе можна паставіць побач з ім?

Сам сабе адказаў:

— Няма каго.

І, паціраючы рукі, засмяяўся здаволена.

Так ацэньваў вялікага пісьменніка зямлі рускай Ленін.

Збылося яго геніяльнае прадбачанне: творчасць Льва Талстога пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, перастаўшы быць здабыткам прывілеяванага класа ў нашай сацыялістычнай краіне, стала здабыткам сапраўды народных мас, стала сапраўды здабыткам усіх. Перакладзеныя на ўсё мовы народаў СССР творы Льва Талстога зараз вядомы і любімы ва ўсіх, нават самых аддаленых кутках нашай вялікай Радзімы.

Ясная Паляна — два словы, вядомыя кожнаму савецкаму чалавеку, хвалююць і ўсё культурнае чалавецтва.

Сям'я, у якой нарадзіўся Талстой, была старажытнага дваранскага роду. Бацька, граф Нікалай Ільіч Талстой, удзельнік Айчыннай вайны 1812 года, падпалкоўнік у адстаўцы, быў жанаты на багатай княжне Марыі Нікалаеўне Валконскай, якая прынесла ў пасаж мужу маёнтак Ясная Паляна. Будучы перадапошнім з пяцёрых дзяцей, Леў Талстой у паўтарагадовым узросце застаўся без маці, а ў дзевяць год памёр і бацька. Выхавальніцай дзяцей пасля смерці бацькоў была далёкая сваячка Талстых Т. А. Ергольская, жанчына вельмі адукаваная і чулая. Яна, паводле слоў

самога Л. Н. Талстога, навучыла яго любіць людзей.

На выхаванне дзяцей у сям'і Талстых вялікі ўплыў аказвала прырода, у цесным яднанні з якой яны раслі і мудрасцям якой у яе самой вучыліся. Гэта асабліва моцна сказала на будучым пісьменніку — Льве Талстым.

Пасля смерці бацькі дзеці разам з выхавальніцай пера-

ехалі ў Казань, дзе Талстой паступіў ва ўніверсітэт, на факультэт усходніх моў. Аднак, хутка ахаладзеўшы да яго, перайшоў на юрыдычны.

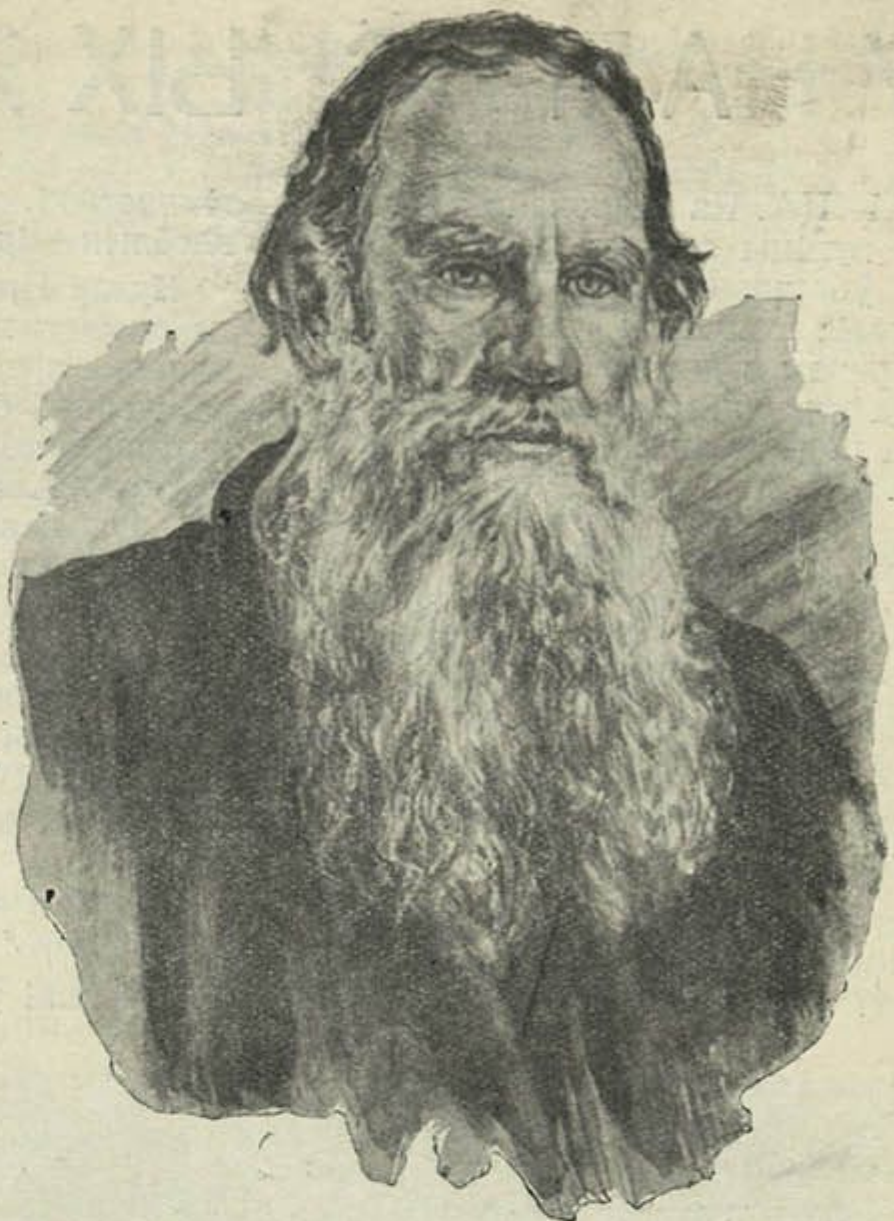
Вярнуўшыся ў Ясную Паляну, малады граф паставіў мэтай змяніць і палепшыць жыццё сваіх прыгонных сялян. Аднак першая спроба прынесла моцнае расчараванне. Мужыкі глядзелі на навіны, якія ўводзіў малады пан, недаверліва, падазраючы ў іх дзівацтва і толькі. Гэты перыяд жыцця Талстой апісаў пазней у апавесці «Ранак памешчыка».

У 1851 г. Талстой паехаў на Каўказ, дзе прымаў удзел у ваенных падзеях спачатку добраахвотнікам, затым юнкерам і афіцэрам.

Гады службы на Каўказе былі пачаткам літаратурнай дзейнасці Талстога. Там ён напісаў свае першыя апавесці «Дзяцінства» і «Маленства», а таксама апавяданні «Набег» і «Запіскі маркера».

У лістападзе 1854 г. Талстога пераводзяць у Крым.

У Крыму ён закончыў сваю аўтабіяграфічную трылогію, яе трэцюю частку «Юнацтва», а

Вучні Гаўрылаўскай школы Куйбышэўскай вобласці ў гасцях у 82-гадовага Егора Панцелеевіча Фралова, які добра памятае Л. Н. Талстога. Шмат цікавага, незвычайнага для савецкіх школьнікаў расказвае Егор Панцелеевіч.
Фото С. Крапіўніцкага
(Фотакроніка ТАСС)

таксама пачатае на Каўказе апавяданне «Рубка лесу».

Вялікі крытык - дэмакрат Н. Г. Чэрнышэўскі высока ацаніў выключнае ўменне Талстога паказваць «дыялектыку душы». Як і прадбачыў Чэрнышэўскі, гэтае ўменне засталася асноўнай асаблівасцю таленту пісьменніка на ўсім працягу яго творчага шляху.

У 1856 г. вышла аповесць Талстога «Ранак памешчыка».

Чэрнышэўскі зараз-жа адгукнуўся на гэты твор: «... Граф Талстой з выдатным майстэрствам паказвае не толькі знешнюю абстаноўку быту пасялян, але што значна важней, іх погляд на рэчы... У сялянскай хаце ён настолькі-ж дома, як і ў паходнай палатцы каўказскага салдата».

Не дзіўна, што ўся літаратурная грамадскасць з вялікай цікавасцю адгуклася на кожны новы твор маладога, яшчэ невядомага нікому аўтара.

І. С. Тургенев, які прымаў асабліва дзейны ўдзел у творчым росце Льва Талстога, з упэўненасцю прадказваў: «Гэтае віно яшчэ маладое, але калі яно перабродзіць, з яго выйдзе напітак, дастойны багоў».

У 1856 годзе Талстой вышаў у адстаўку. Літаратурны Пецярбург, куды ён з'явіўся ўпершыню, сустрэў яго па-прыяцельску, з вялікай радасцю і надзеяй. Аднак узаемнай дружбы і духоўнага сваяцтва ні Талстой, ні перадавыя пісьменнікі, якія групаваліся вакол «Современника» — самага прагрэсіўнага часопіса таго часу, не адчулі. Наадварот, вельмі многія ў Талстым хутка расчараваліся.

Некрасаў з жалем гаварыў аб слядах панскага і афіцэрскага духу ў Талстым таго часу.

У час свайго падарожжа за граніцу Талстой упершыню пераканаўся ў ганебных асновах еўрапейскай буржуазнай цывілізацыі.

Рэформа 1861 г. пераканала Талстога ў тым, што яна з'яўлялася толькі бачнасцю волі, толькі крывадушным манеўрам царскага самадзяржаўя. У адным з пісем да Герцэна ён называў маніфест 19 лютага «зусім дарэмнай балбатнёй».

* * *

У 1862 г. Талстой ажаніўся на Соф'і Андрэеўне Бернс. Сям'я, а таксама гаспадарчыя справы, паступова астудзілі ў ім педагогічны пыл і ён з ранейшым захапленнем узяўся за літаратурную работу.

У 1863 г. Талстой закончыў аповесць «Казакі», пачаў некалькі год таму назад.

У тым-жа годзе ён узяўся за свой раман з эпохі вайны 1812 года. Працаваў над ім звыш шасці год. Гэта была эпапея «Вайна і мір», — твор,

паводле слоў англійскага пісьменніка-раманіста Голсуорсі, «найвялікшы з калі-небудзь напісаных твораў».

Станоўчыя героі рамана — Кутузаў, Андрэй Балконскі, сям'я Растовых, П'ер Безухаў — усё гэта плоць ад плоці, кроў ад крыві рускага народа.

Геніяльны паказ народнага гераізма, разуменне таго, што рухаючай сілай усіх гістарычных падзей з'яўляецца толькі народ, выяўленне «дыялектыкі душы» герояў — усё гэта выдзяляе «Вайну і мір», як адзін з геніяльных і самых рэалістычных твораў у сусветнай літаратуры.

Талстога заўсёды цікавіла праблема сям'і, лёс жанчыны. Да гэтай тэмы ён звярнуўся пасля заканчэння работы над «Вайной і мірам». У сакавіку 1873 г. пачаў «Анну Карэніну». Гэты раман, як і ўсе творы Талстога, перанёс цэлы рад змен і адхіленняў ад пачатковага плана і вышаў далёка за рамкі рамана сямейнага. Гэта быў адначасова і раман сацыяльны. Прыгожая маладая жанчына незвычайных душэўных якасцей, па-сапраўднаму пакахаўшы другога чалавека, асуджаецца вялікасвецкім грамадствам як злчынца. Адвергнутая ўсімі, яна, па сутнасці, з'яўляецца ахвярай вялікасвецкага зласлоўя, ахвярай навакольных сацыяльных умоў.

Раман «Уваскрасенне», які ўбачыў свет праз многа год пасля «Вайны і міру» і «Анны Карэнінай», быў выражэннем пратэсту супроць існуючых устояў самадзяржаўнага ладу.

Гісторыя адносін Кацюшы Маславай і Нехлюдава паказана не як выпадковы «кавалак» жыцця, або як «эпізод», ізаляваны ад грамадскага жыцця, падзенне Кацюшы Маславай — вынік існуючага ганебнага ладу царскай Расіі.

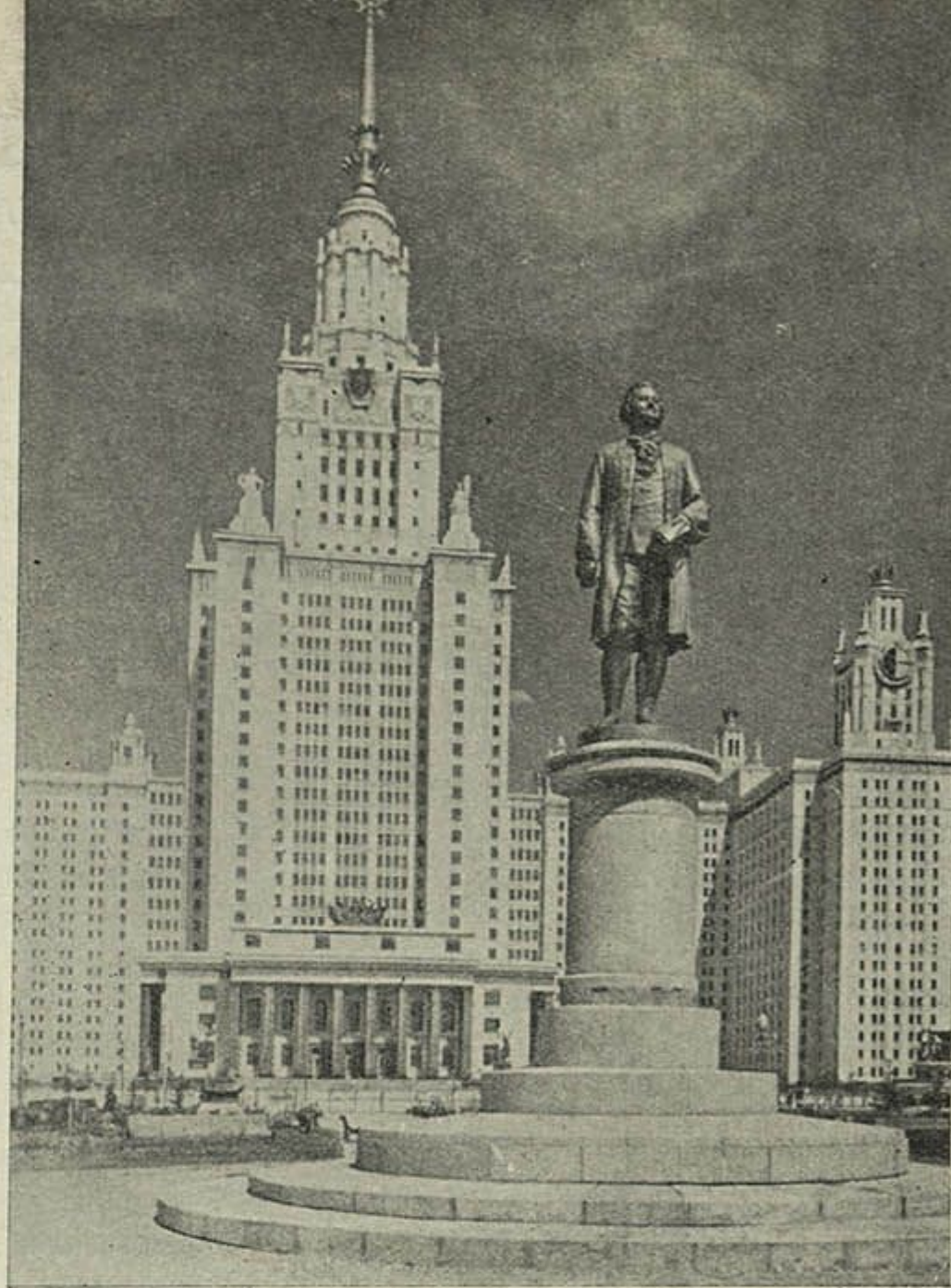
Абставіны, што акружалі Талстога і яго блізкіх, умовы, у якіх жылі народныя масы для таго толькі, каб «існаваць», усё больш і больш выклікалі ў пісьменніка пачуцце пакуты. На спадзе жыцця ў яго дзёніках час ад часу з'яўляюцца запісы, у якіх гучыць жаданне пакінуць Ясную Палю.

28 кастрычніка 1910 г. 82-гадовы Талстой канчаткова пакінуў сваё родавае памесце. Захварэўшы ў дарозе на запаленне лёгкіх, ён памёр 7 лістапада на чыгуначнай станцыі Астапава (цяпер станцыя Леў Талстой).

Цела яго было пахавана без царкоўных абрадаў у Яснай Паліне, на месцы, ім самім загадзя ўказаным.

Пасля Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі Ясная Паліна была нацыяналізавана і ператворана ў музей — неўміручы помнік вялікаму пісьменніку.

А. ВАСІЛЕВІЧ

Помнік М. В. Ламаносаву ля высотнага будынка МДУ на Ленінскіх гарах.

Фото І. Акуленкі.

ВЫДАТНЫ ПАДАРУНАК МОЛАДЗІ

1 верасня 1953 г. адчыніліся дзверы новага будынка Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта для шчаслівай савецкай моладзі. На Ленінскіх гарах, на самым высокім і маляўнічым месцы Масквы, менш чым за пяць год вырас цудоўны белакаменны гмах Палаца навукі.

Высотны будынак МДУ такі вялікі, што ахапіць яго позіркам можна толькі са значнай адлегласці. Ён займае плошчу амаль у 320 гектараў. Гэта прыкладна ў 20 раз больш плошчы самага вялікага ў ЗША Калумбійскага ўніверсітэта.

У новым будынку ўніверсітэта 148 аудыторый, больш тысячы навуковых і навучальных лабараторый. Розных памяшканняў — звыш 45 тысяч. Каб абысці іх, спатрэбіцца каля 750 гадзін або больш месяца.

З самых розных куткоў нашай Радзімы з'ехаліся ў Маскву юнакі і дзяўчаты — студэнты Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта. У ліку паступіўшых — моладзь больш 50 нацыянальнасцей, насяляючых Савецкі Саюз. Сярод новапрынятых нямала ўраджэнцаў Беларусі.

Сярод студэнтаў, якія залічаны на хімічны факультэт, — Наталля Сокалава — выпускніца сярэдняй школы горада Гомеля, Яніна Хільман — выхаванка Жыткавіцкага дзіцячага дома Палескай вобласці і інш.

У Маскоўскі дзяржаўны ўніверсітэт прынята ў гэтым годзе каля 3 тысяч чалавек, з іх сотні юнакоў і дзяўчат, якія скончылі сярэднія школы з залатымі і срэбранымі медалямі.

НЯСТОМНА ПАЛЯПШАЦЬ СВАЮ РАБОТУ

(Агляд пісем)

ЖЫЦЦЁ савецкага народа з кожным днём становіцца ўсё лепш і прыгажэй. Інакш не можа быць у нас, у краіне сацыялізма, дзе чалавек — тварэц новага жыцця — стаіць у цэнтры ўвагі Комуністычнай партыі і Савецкага ўрада.

Яркім праяўленнем нястомных клопатаў аб шчасці народа з'яўляецца наменная партыяй і ўрадам праграма крутога ўздыму вытворчасці прадметаў народнага спажывання. На працягу двух — трох год рэзка павысіцца забеспечанасць насельніцтва харчовымі і прамысловымі таварамі.

У вырашэнні гэтай задачы асабліва вялікая і пачэсная роля работнікаў лёгкай прамысловасці. На прадпрыемствах нашай рэспублікі пашыраецца сацыялістычнае спаборніцтва за выпуск добрага і прыгожага адзення, моцнага і зграбнага абутку, зручнай мэблі, посуду і іншых прадметаў масавага спажывання. Пра імкненне нястомна паліпшаць сваю работу пішуць нашы чытачы.

«Вывучаючы матэрыялы XIX з'езда партыі, я добра зразумела задачы, якія стаяць перад намі ў пятай пяцігодцы, — паведамляе ў рэдакцыю М. Г. Кабанав, работніца панчошнага цэха віцебскай трыкатажнай фабрыкі «КІМ». — Выконваю план на 150—155 процантаў пры выдатнай якасці прадукцыі. Беражліва і добрасумленна адношуся да сыравіны і матэрыялаў. Эканомлю кожны метр сыравіны, ведаючы,

што з гэтага можна выпусціць дадаткова дзесяткі пар панчоў звыш плана».

Быць майстрам сваёй справы імкнецца комсамолка Яўгенія Пыл. Восьмі год працуе яна на Аршанскім ільнокамбінаце. Тут канчала школу ФЗН, тут атрымала кваліфікацыю прадзільшчыцы.

На ініцыятыве комсамольскай арганізацыі на камбінаце створан пост беражлівасці, які адыгрывае вялікую ролю ў барацьбе за эканомію сыравіны на вытворчасці. Актыўным удзелам у гэтай справе Яўгенія паказвае моладзі дастойны прыклад. Яна піша:

«Я выконваю план на 135—140 процантаў. Звыш плана выпускаю ў дзень 40—42 кг прадукцыі выдатнай якасці».

Вопыт перадавых людзей нашай краіны, праслаўленых стаханаўцаў вытворчасці становіцца здабыткам шырэйшых рабочых мас.

Ганна Кротава — работніца віцебскага дыванова-плюшавага камбіната — расказвае, што яна следуе пачыну знатных стаханавак купавінскай фабрыкі М. Жылінай і Е. Харковай.

«Я выпускаю прадукцыю толькі выдатнай якасці. Двойчы мне было прысвоена званне «Лепшая ткачыха рэспублікі».

Як я дабіваюся эканоміі ўгараў? Перш за ўсё стараюся дапрацаваць пачатак да канца. Калі-ж застаюцца канцы, я падвязваю іх да другога пачатка. Гэта дае мне магчымасць перавы-

канаць план без дадатковых затрат сыравіны».

Кротава не толькі павышае сваю дзелавую кваліфікацыю. Яна вучыцца і ў вячэрняй школе рабочай моладзі.

Аб сваёй рабоце і вучобе піша і работніца магілёўскай швейнай фабрыкі імя Валадарскага Антаніна Карабцова.

«Я даю прадукцыю толькі выдатнай якасці, — піша яна. — Многа дапамагла мне тэхнічная вучоба. За выдатныя поспехі ў школе рабочай моладзі атрымала Пахвальную грамату».

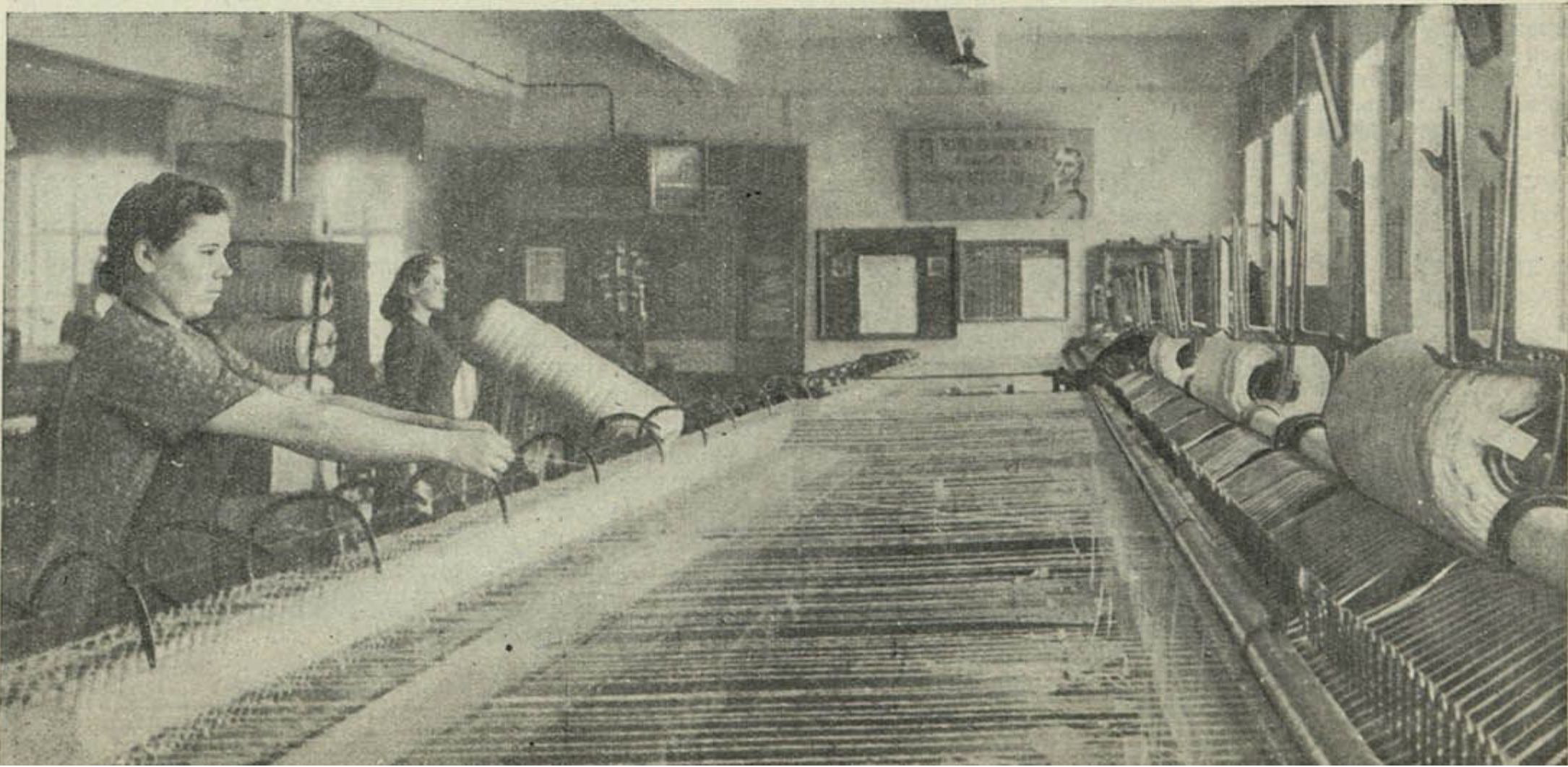
Партыя вучыць стаханаўцаў перадаваць маладым рабочым свой вопыт і веды, узнімаць адстаючых да ўзроўню перадавікоў. Работніца барысаўскага завода «Чырвоны металіст» камуністка Мар'я Тамілава піша ў рэдакцыю аб тым, як вучыць яна рабоце моладзь.

«У гэтым годзе наш цэх асвоіў новыя віды прадукцыі. Мы выпускаем эмаліраваныя чайнікі, вёдры, камбінаваныя каструлі і інш. Я 22 гады прапрацавала на Лысенскім заводзе. Мне было даручана перадаць брыгадзе свой вопыт работы, і я старалася выканаць гэтае даручэнне. Цяпер усе работніцы нашай брыгады могуць працаваць самастойна. Брыгада выконвае план на 130—140 процантаў. З пачатку года мы эканомілі 1400 кг эмалі».

Сумленнай стаханаўскай працай умацоўваць сваю любімую Радзіму і мір ва ўсім свеце — такое высокароднае імкненне жанчын нашай рэспублікі.

На Гродзенскім тонкасуконным камбінаце адно з першых месц у спаборніцтве займае комсамолка-вінтаўшчыца Вера Пінчук, якая штодня выконвае норму на 110—115 процантаў. Яна дае 97,5 процанта прадзівана першага гатунку пры плане 92,8 і эканоміць штомесяц вялікую колькасць роўніцы. На здымку (злева направа): Вера Пінчук і прысучалка Лідзія Катабнікава за работай на прадзільнай машыне.

Фото М. Мінковіча.

СОВЕЦКІЯ ШАХМАТЫСТКІ

ШАХМАТЫ — ігра старадаўня. Раней лічылі, што іх радзімай з'яўляецца Індыя. Але апошнія даследаванні гістарычных помнікаў паказваюць, што узбекі і таджыкі ігралі ў шахматы па сучасных правілах на многа сот год раней жыхароў Індыі. Гэта дазваляе сцвярджаць, што радзімай сучасных шахмат з'яўляецца Сярэдняя Азія. У былой Расіі шахматы таксама былі пашыраны.

У нашай савецкай краіне шахматы сталі любімай народнай ігрой. І гэта не выпадкова. У СССР шахматы — аднолькава даступны дарослым і дзецям, мужчынам і жанчынам. Шахматы ў нас — ігра мільёнаў. І іменна таму, што яны ў нас даступны масам, — савецкія шахматысты дабіліся буйнейшых спартыўных дасягненняў на розных міжнародных спаборніцтвах.

У 1945 годзе каманда СССР з буйным лікам перамагла каманду ЗША. Спроба амерыканцаў у 1946 годзе ўзяць рэванш зноў закончылася для іх буйным паражэннем.

Дзве перамогі, у 1946 і 1947 гадах, атрымалі шахматысты СССР над камандай Вялікабрытаніі. Пры гэтым у першай сустрэчы добра праявілі сябе нашы шахматысткі Белова і Рудэнка, якія далі нашай камандзе чатыры ачкі з чатырох магчымых. А ў другой сустрэчы англічане, пераканаўшыся ў слабасці сваіх шахматыстак, вырашылі іграць без іх.

Савецкія шахматысты лічацца цяпер мацнейшымі ў свеце. У 1948 годзе наш гросмайстар Міхаіл Батвіннік заваяваў званне чэмпіёна свету. У 1950 годзе заваявала званне чэмпіёнкі свету сярод жанчын савецкая шахматыстка Людміла Рудэнка.

Варта ўспомніць, што ў жаночым шахматным чэмпіянаце свету, дзе ігралі чатыры нашыя шахматысткі — Людміла Рудэнка, Вольга Рубцова, Валянціна Белова і Елізавета Быкава, — усе яны занялі першыя чатыры месцы. А ў гэтым-жа спаборніцтве прымалі ўдзел усе мацнейшыя замежныя шахматысткі! І гэта быў проста поспех не толькі чатырох савецкіх спартсменак — гэта была перамога сацыялістычнай культуры.

Восенню мінулага года ў Маскве на турнір сабраліся мацнейшыя савецкія і замежныя шахматысткі — прэтэндэнткі на матч з чэмпіёнкай свету. Яшчэ раней было ўстаноўлена, што чэмпіёнка свету павінна адзін раз у тры гады абараняць сваё званне ў матчы. Але супроць каго? На гэтае пытанне і павінен быў адказаць турнір у Маскве. І зноў перамогу атрымала савецкая шахматыстка. Першае месца ў маскоўскім міжнародным жаночым турніры заняла масквічка Елізавета Быкава.

15 жніўня ў Ленінградзе пачаўся матч на прынцыпа свету па шахматах паміж Рудэнка і Быкавай. І Людміла Рудэнка, і Елізавета Быкава — вопытныя спартсменкі, вядомыя сваімі паспяховымі выступленнямі на розных спаборніцтвах. У 1952 годзе Людміла Рудэнка заваявала званне чэмпіёнкі СССР. Елізавета Быкава была чэмпіёнкай краіны ў 1947, 1948 і 1950 гадах.

Цяжка сказаць, хто пераможа ў гэтай сустрэчы: Рудэнка ці Быкава. Яны — дастойныя адна другой саперніцы. Адно бяспрэчна: як-бы ні закончыўся гэты матч, званне чэмпіёнкі свету па-ранейшаму будучь утрымліваць шахматысткі савецкай краіны.

У шахматы ў СССР іграюць тысячы і тысячы жанчын. Штогод праводзяцца турніры шахматыстак у гарадах, абласцях, рэспубліках і на прынцыпа СССР. І кожнае спаборніцтва вылучае ўсё новыя і новыя імёны. Расце змена.

У беларускіх спаборніцтвах не раз з поспехам выступалі бухгалтар з Асіповічаў — Галіна Невядомская, якая ў мінулым годзе заваявала званне чэмпіёнкі Беларусі, мінскі ўрач Тамара Касперская, педагог з Мінска Таіса Нікалаенкава і многія іншыя. І ўсё-ж варта заўважыць, што рост спартыўнага майстэрства беларускіх шахматыстак відавочна адстае ад агульнага ўзроўню ігры мацнейшых шахматыстак краіны.

У кастрычніку гэтага года ў Маскве ў пятнаццаты раз будзе разыграная прынцыпа СССР па шахматах сярод жанчын. У папярэдніх чатырнаццаці ні разу не ігралі прадстаўніцы Беларусі. Хіба гэта не сур'ёзны папрок спартыўным арганізацыям рэспублікі, якія яшчэ мала робяць, каб павысіць клас ігры беларускіх шахматыстак? Шлях да гэтага адзін — упорная і настойлівая работа з дзяўчынкамі-шахматысткамі ў школах і дамах піонераў, з шахматысткамі-разрадніцамі ў спартыўных таварыствах. Такая работа хутка дасць свае плоды, і беларускія шахматысткі будучь паспяхова выступаць на ўсесаюзных спаборніцтвах.

КІРА ЗВАРЫКІНА,
майстар спорту СССР.

Парашутыстка

У ліпені на мінскім аэрадроме цэнтральнага аэраклуба праходзілі першыя рэспубліканскія спаборніцтвы спартсменаў-парашутыстаў Добраахвотнага таварыства садзеяння арміі, авіяцыі і флоту.

У спаборніцтвах прынялі ўдзел 7 каманд. У 5 камандах удзельнічалі дзяўчаты, па адной у кожнай: работніца аэраклуба Л. Панкевіч, студэнтка Мінскага медыцынскага інстытута, чэмпіён аэраклуба па парашутнаму спорту да 1952 г. А. Уласава, работніца фабрыкі імя Тэльмана І. Гарбатава, лётчык-планерыст, усесаюзная рэкардсменка Л. Васілёнак, студэнтка Віцебскага педагагічнага інстытута Р. Гарбунова.

Спаборніцтвы праводзіліся на дакладнасць і зацяжку прызымлення. Першае месца заваявала Людміла Панкевіч. З вышыні 1300 метраў пры зацяжцы ў 15 секунд яна прызымлялася ў 25 метрах 75 сантыметрах ад цэнтра круга, што з'яўляецца новым рэспубліканскім дасягненнем па жаночай групе парашутыстак. Парашутным спортам Л. Панкевіч займаецца з 1951 г. і мае ўжо на сваім рахунку 115 прыжкоў. У 1951 г. яна ўдзельнічала ва ўнутрыклубных і першых усесаюзных спаборніцтвах ДТСААФ. У 1952 г. — ва ўнутрыклубных і ў зборнай камандзе СССР. Яе група ўстанавіла сусветны рэкорд па вышыні і дакладнасці зацяжкі. У 1953 г. удзельнічала ва ўнутрыклубных і завочных усесаюзных спаборніцтвах, устанавіла новы ўсесаюзны рэкорд на дакладнасць прызымлення.

Л. Панкевіч выдатна авалодала кіраваннем парашута ў паветры і тэхнікай прызымлення. За дасягненні ў парашутным спорце яна ўзнагароджана дыпламам і каштоўным падарункам.

На здымку: Людміла Панкевіч пасля прыжка, якім устанавіла новы рэспубліканскі рэкорд па жаночай групе парашутыстак.

Фото Н. Гацко.

ПРА ДЗІЦЯЧЫЯ РЭЧЫ І ЦАЦКІ

(У магазінах Мінска)

Мал. В. ЦІХАНОВІЧА

«Дзіцячы свет»! У тысяч маленькіх мінчан звязана з гэтымі словамі ўяўленне аб свеце, сапраўды казачным і чудаўным.

Знаходзіцца гэты магазін на самай прыгожай вуліцы Мінска — праспекце імя Сталіна і аформлены маляўніча і любіва. У вялікіх вітрынах адлюстроўваецца блакітнае неба, маладая зелень пышных ліп. А за шклом... за шклом столькі цацак, яны так ззяюць усімі колерамі вясёлкі, што ні мішы, ні люсі, ні колі, якія ідуць па вуліцы, не могуць не спыніцца ў захапленні, убачыўшы такое багацце! І наўрад ці знойдзецца хто, каб не ўступіў іх настойлівым просьбам:

— Мама, зойдзем!

Давайце і мы зойдзем у магазін.

Прыгожыя люстры, велізарныя карціны са сценамі з дзіцячых казак. І каля прылаўка — дзеці.

... Белакурая дзяўчынка, настолькі маленькая, што нават за нізкім прылаўкам ёй нічога не відаць. Схашіўшыся рукамі за край прылаўка, яна прыўзнялася на пальчыкі, і цяпер прадаўшчыца Ніна Барысенкава ўбачыла пару вялікіх вачэй і кончык носа, усыпаны вяснушкамі.

— Ну, Олечка, што ты хочаш? — пытаецца маці.

Але Олечка не можа разабрацца ў стракатасці магазінных паліц. Яна маўчыць. Ніна Барысенкава знімае з паліцы і ставіць на прылавак лялек, зайчыкаў, мядзведзяў, клоунаў...

Пасля кароткага агляду цацак, оліна мама гаворыць:

— Дайце, калі ласка, яшчэ

што-небудзь... Ну, хоць-бы тое вунь парасё.

І тут у размову ўступае Оля:

— Мама, гэта-ж не парасё, гэта мядзведзік!

— Не, — гаворыць прадаўшчыца, падаючы цацку, — гэта не мядзведзік, гэта коцік.

І, бачачы недавер'е ў вачах Олі, яна дадае:

— Бачыш, нават хвост ззаду ёсць.

Але Олю не суцяшае доўгі загнуты кручком хвост, які сапраўды тырчыць недзе ззаду з паркалёвага мяшчочка-касцюма коціка. Не суцяшае і піск, які раздаецца з гэтага мяшчочка, калі яго паціснуць у кулаку. Дзяўчынка сумна глядзіць на плоскі шарык-галаву цацкі. Малюсенькія вочкі-гузічкі, чатыры шчацінкі тырчаць у розныя бакі...

— Гэта вусы, так? — пытаецца Оля, дакранаючыся пальцам да шчацінак. — А чаму яны крывыя?

Мама бярэ Олю за руку і вядзе яе да другога прылаўка. Вочы ў Олі сумныя.

А Ніну Барысенкаву засыпаюць пытаннямі:

— Завадныя аўтамабілі ёсць?

— А вялікія мячы?

— Ёсць цэлулоідныя лялькі?

— Губных гармонікаў няма?

Але і на гэтыя, і на дзесяткі іншых пытанняў, якія Ніна чуе цэлы дзень, яна вымушана адказваць:

— Няма.

Калі мы спыталі ў загадчыцы секцыі цацак Ніны Нікалаеўны Кандрэцкай: Якія цацкі больш за ўсё цікавяць пакупнікоў? — яна адказала:

— Тыя, якіх у магазіне няма і на якія нам або зусім не выдзяляюць, або выдзяляюць вельмі невялікі фонд. Пакупнікі, напрыклад, кожны дзень патрабуюць завадных аўтамабіляў, скачучых лягушак, дзеўбаючых птушак. Усё, што мы можам ім прапанаваць, — гэта амаль аднолькавыя па знешняму выглядзе завадныя аўтобусы і тралейбу-

сы. Іх выпускае мінскі завод імя Чкалава. Але такія падарунак прыносіць дзіцяці хутчэй непрыемнасць, чым радасць: пружына кароткая, завод хутка сходзіць і псеўца... Ды і астатнія цацкі ў нас не намога лепшыя, асартымент вельмі вузкі. Вось паглядзіце самі.

І сапраўды, цацак многа, але сярод іх няма ні гумавых, ні цэлулоідных. Няма вялікіх мячоў, прыгожых лялек, каляровых паветраных шароў, якія так радуюць дзяцей.

— Зусім не займаецца прамысловасць нашай рэспублікі дзіцячымі цацкамі, — незадаволена гаворыць Ніна Нікалаеўна. — А якасць! Вось ружжо. Пружына такая слабая, што не разбівае пістона. У многіх ружжах курок наогул нельга з месца скрануць. Або дзіцячыя раялі барысаўскага камбіната імя Молатава. На іх нельга іграць — клавішы западаюць. А вось «Дзіцячы будаўнік». Ён ляжыць у нас мёртвым грузам — гэта-ж проста кавалкі дрэва розных размераў. Няўжо нельга было хоць-бы пафарбаваць іх у розныя колеры?

Па ўсхваляванасці, з якой гаворыць Ніна Нікалаеўна, відаць, як глыбока кранаюць яе гэтыя пытанні. Яна паказвае нам ляльку, якая каштуе трыццаць шэсць рублёў: рукі не круцяцца, ногі крывыя, валасы — з белых шаўковых нітак. Сукенка цёмная, непрыгожая. Мала радасці прынясе такая лялька дзяўчынкам.

З цэлулоідных цацак ёсць толькі малюсенькія рыбікі і такія-ж кураняты.

— Такіх маленькіх рыбак дзецям проста боязна даваць, — гаворыць дырэктар магазіна тав. Каценка. — Іх жа праглынуць лёгка. А іх у нас на многа тысяч. Затое цэлулоідных галышоў нам далі... усяго пяцьдзесят штук. За ўсё лета ў магазіне зусім не было вялікіх мячоў у сетках. А з Масквы іх вязуць. Няўжо нашы беларускія промарцелі не могуць асвоіць выраб такіх мячоў? Трэба сказаць — ніхто па-сапраўднаму не цікавіцца выпускам цацак: ні Міністэрства гандлю, ні мясцовая прамысловасць.

Пяройдзем у аддзел гатовага адзення.

Ля прылаўка — чудаўны малыш, у сінім лыжным касцюме, у бесказырцы «Герой». Ён прышоў з мамай купляць касцюм!

Пакуль прадаўшчыца займаецца з мамай хлопчыка, мы разгаварыліся з самім «Героем».

— Як-жа цябе звалі?

— Сярожа... Я вучуся ў першым класе. Ужо навучыўся пісаць палачкі і вось такія (ён водзіць пальчыкам па прылаўку) і такія, з кручком...

Маці надзея на хлопчыка куртачку ад паданага прадаўшчыцай касцюмка — і Сярожа адразу становіцца нязграбным. Плечы смешна тырчаць, рукавы доўгія, зашпіляецца куртачка цесна, і барты адразу перакошваюцца.

— Не, гэта не падыходзіць... Матэрыял не кепскі, а пашыта дрэнна... Маці выводзіць засмучонага хлопчыка з магазіна.

... 3-за плюшавых шторах прымерачнай выходзіць дзяўчынка ў карычневай кашаміравай форменнай сукеначцы. Яна ззяе ад радасці — мама купіла ёй новую форму! На вуліцы прахладна, але Леначка Янкевіч, вучаніца 3 «б» класа 12-й Мінскай сярэдняй школы, выходзіць з магазіна, несучы паліто на руцэ. Яна не ў сілах скрыць ад каго-небудзь сваю новую сукенку!

Леначка не бачыць, як гэта сукеначка ўродуе яе фігурку. Спаднічка з кофтаквай сходзяцца не на таліі, а на жываце, пояс вісіць яшчэ ніжэй. Леначкіна мама абцягвае на дзяўчыны сукенку і гаворыць, супакойваючы і сябе і нас:

— Нічога, у мяне дома машына, я перараблю...

На першы погляд, у адзеле мноства тавараў дзіцячага асартыменту для ўсіх узростаў: сукенкі, касцюмы, паліто, трыкатаж, бялізна, галаўныя ўборы... Але гэта толькі на першы погляд.

— Мы не задавальняем попыту пакупнікоў, — гаворыць загадчыца дзіцячага аддзела Галіна Ефімаўна Журакоўская. — Падумаіце самі: да пачатку навучальнага года ў продаж паступілі форменныя карычневыя сукенкі для дзяўчынак толькі кашаміравыя, фартушкі — толькі чорныя. Фасон — толькі адзін і вельмі дрэнна выкананы: спадніца закарочаная і завужаная, уродуе фігуру, і фартушкі завужаны. Гэта — прадукцыя мінскай швейнай фабрыкі імя Крупскай.

Для хлопчыкаў мы атрымалі шарцяныя касцюмы гомельскай швейнай фабрыкі імя Комінтэрна. І ўсё. А попыт вялікі на баваўняныя і вельветавыя касцюмы. Лыжныя касцюмы рэчыцкай прамысловай арцелі «Аб'яднанне» ляжаць з мінулага года, трапілі ўжо ў другі гатунак. А прыгожыя лыжныя касцюмы з начосам віцебскай фабрыкі «КІМ» нарасхват. Атрымалі вельмі мала і ўмомант прадалі.

Зараз павялічваецца попыт

на зімовае паліто. Для хлопчыкаў у нас няма ніякіх, для дзяўчынак — толькі невялікія размеры.

Намеснік дырэктара магазіна тав. Бесер расказвае:

— На ўвесь год нам выдзелілі фонд у два мільёны рублёў. Зыходзячы з гэтага, мы і далі заказ на ўвесь год. У другім і трэцім квартале фонд нам павялічылі амаль у тры разы. І прадпрыемствы цяпер ужо забяспечваюць нас «свабодным» асартыmentам. Мы просім тавар, улічваючы попыт пакупнікоў, а нам адказваюць: гэтага вы не заказвалі.

Што-ж гэта такое «свабодны» асартымент?

Паліто каверкотавыя для дзяўчынак на 10—11 год — 383 рублі 80 капеек, і тканевыя стракатыя — 271 рубель. Фасон аднолькавы — да таліі, а пакупнікі больш цікавяцца свабоднымі паліто. Сукенкі — са штапельнага палатна, летнія, але з доўгім рукавом і непрыгожай расцветкай. Футравыя шубкі — вадзяны пацук — непрыгожыя, як быццам аблезлыя і вельмі нямоцныя. Капелюшы фетравыя для дзяўчынак толькі зялёныя, і толькі для малодшага ўзросту. І шмат чаго іншага, што ніяк не можа задаволіць усё больш узрастаючыя патрабаванні савецкіх людзей, якія імкнуцца добра, прыгожа і з густам апранаць сваіх дзяцей.

З «Дзіцячага свету» мы перайшлі ў Мінскі ўнівермаг.

Загадчыца секцыі дзіцячага плацця Яўгенія Канстанцінаўна Лаўрыновіч на наша пытанне, чым зараз гандлюе секцыя, нявесела жартуе:

— Больш за ўсё гандлюем «нямашакам»: часцей за ўсё адказваем «няма». У нас няма ні зімовых, ні дэмісезонных паліто 32 і 34 размеру. Няма школьных форм 34, 36, 38, 42, 44 размераў. Няма штаноў для хлопчыкаў. Няма лыжных касцюмаў. А попыт вялікі. Што ў нас ёсць? Ёсць паліто, пашытыя на Магілёўскай швейнай фабрыцы. Адзін фасон і не можа падабацца пакупнікам. А вось паліто на гадвалае дзіця. Каштуе больш двухсот рублёў, прычым дэвяноста за каўнер і манжэты. Хто-ж такое купіць? Вось сукеначка з выдатнай аддзелкай

для дзяўчынак двух-трох год. Пашыта на фабрыцы імя Крупскай. А побач — зусім уродлівыя сукенкі той-жа фабрыкі. І колькі мы ні ваюем, каб шыліся рознастайныя фасоны і розных размераў, нічога не дапамагае.

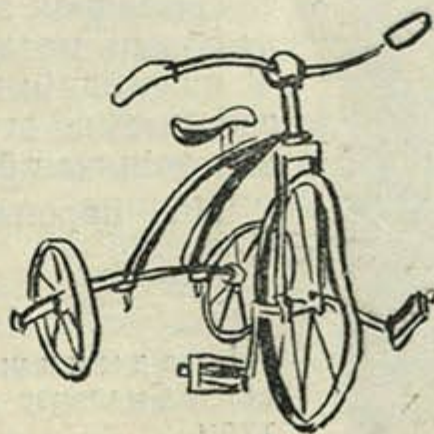

Размова з загадчыцай секцыі дзіцячага абутку Аліцыяй Леонаўнай Версоцкай крыху суцешыла нас. У адзеле — вялікі выбар абутку. Бацінкі, туфлі на мікрапорыстай гумі, боцікі ўсіх размераў — усё, што восенню асабліва патрэбна.

— Але пакупнік патрабуе ўсё лепшага абутку, — гаворыць Аліцыя Леонаўна. — Які-ж абутак павінен быць прыгожым, як не дзіцячы? Ён павінен быць лёгкім, мяккім, розных расцвэтак. А такога ў нас яшчэ няма. Абуткам нас забяспечвае беларуская абутковая прамысловасць. Чаму-ж яна амаль не выпускае донельнага абутку — баціначак, туфелек з невялікім рантам, на якія вялікі попыт. Мала «гусарыкаў» для малышоў.

Школьныя бацінкі робяцца толькі для хлопчыкаў, а для дзяўчынак зусім невялікі выбар. Фасоны дрэнныя, абутак аднакалёрны. А хіба для дзяўчынак не будуць прыемнасцю туфелькі з невялікім абцасам? У кнізе попыту амаль кожны дзень паяўляюцца запісы: ці хутка будуць валёнкі? Чаму іх няма ўжо зараз?

... Маленькія наведвальнікі Універмага неслі ў руках

пластмасавыя дудачкі. У гэты дзень імі гандляваў аддзел цацак. Яму больш не было чым пацешыць дзяцей. На прылаўку — гара шэра-зялёных бразгулак, недарэчных цялежак, пераацэненых ужо да двух рублёў.

— Нам сорамна гандляваць такімі цацкамі, — з абурэннем гавораць прадаўшчыцы. — Вось трохкалёсны веласіпед арцелі «Чырвоны металіст». З дзесяці штук наўрад ці можна выбраць адзін з непакрыўленымі коламі. Нядаўна ў нас купілі веласіпед і пакуль давезлі да вакзала, адвалілася кола. За сем дзён веласіпед разваліўся на сем частак. Пакупніца спецыяльна прыезджала да нас паведаміць аб гэтым. А вось конь з пап'е-машэ. Уродлівы, з вушкамі не на росту, шэра-зянага колеру. Колы, на якіх ён

трымаецца, трэскаюць прама ў магазіне, варта дзіцяці сесці конна. Маленькія вядзерцы цякуць, палівачкі пагнуты, бруднага колеру і часта без дзірачак.

— Няўжо нельга для дзяцей прыдумаць што-небудзь новае, цікавае?

Можна. Усё можна.

Нашы прадпрыемствы і прамысловыя арцелі маюць усё неабходнае, каб вырабляць і прыгожыя цацкі, і дабrotны абутак, і адзенне, і бялізну, і ўсё, што робіць жыццё савецкіх дзяцей яшчэ больш шчаслівым і радасным.

Трэба толькі, каб людзі, якія кіруюць гэтымі прадпрыемствамі, перасталі бяздушна адносіцца да сваіх абавязкаў і паклапаціліся хутчэй выканаць задачы, пастаўленыя перад імі XIX з'ездам партыі і пятай сесіяй Вярхоўнага Савета СССР.

Лідзія АЛФІМАВА

ПАЛАЦ КУЛЬТУРЫ ПРОФСАЮЗАЎ БЕЛАРУСІ

У САМЫМ цэнтры Мінска, на Цэнтральнай плошчы, расце прыгожы манументальны будынак. Яшчэ здалёк відаць стройныя калоны яго корпуса. Над уваходам — першыя абрысы багатай лепкі. Ужо недалёкі той час, калі будаўнікі знімуць рыштаванні. Над уваходам запалюцца белыя шары ламп, загарыцца святло ў шматлікіх пакоях чатырох паверхаў. Закіпіць у іх плённая масава-культурная работа.

Палац культуры профсаюзаў Беларускай ССР будзе буйнейшым ачагом культурна-выхаваўчай работы не толькі ў Мінску, але і ва ўсёй рэспубліцы. Будаўніцтва і абсталяванне яго абыйдзеца звыш 15 мільёнаў рублёў.

Мінск яшчэ ніколі не меў такога прасторнага будынка для клуба. Усе «дваранскія і купецкія сходы» былога губернскага Мінска — толькі вартыя жалю халупкі ў параўнанні з цудоўным палацам сацыялістычнай культуры. Будаўніцтва яго з'яўляецца ўвасабленнем няспынных клопатаў Комуністычнай партыі, Совецкага ўрада і профсаюзаў аб узрослых культурных запатрабаваннях працоўных нашай Радзімы.

Праект распрацоўваўся лепшымі архітэктарамі краіны. Шмат працавалі яны над знешнім абліччам Палаца культуры, каб ён на справе з'явіўся цудоўным помнікам

соцыялістычнага градабудаўніцтва. Ужо сёння, у незакончаным выглядзе, ён вабіць хараством форм. Высокамастацкая аддзелка, шматлікія тэматычныя скульптуры раскажуць аб мірнай стваральнай працы савецкіх людзей.

Але архітэктары, а разам з імі і будаўнікі клапаціліся не толькі аб тым, каб прыгожа аформіць палац, яны думалі і аб тым, каб у новым культурным ачагу працоўных сталічнага горада маглі добра адпачыць, карысна правесці вольны час. Аб гэтым сведчаць унутраная распланіроўка памяшкання, мноства розных пакояў для адпачынку, вучобы, відовішчаў, масавай работы.

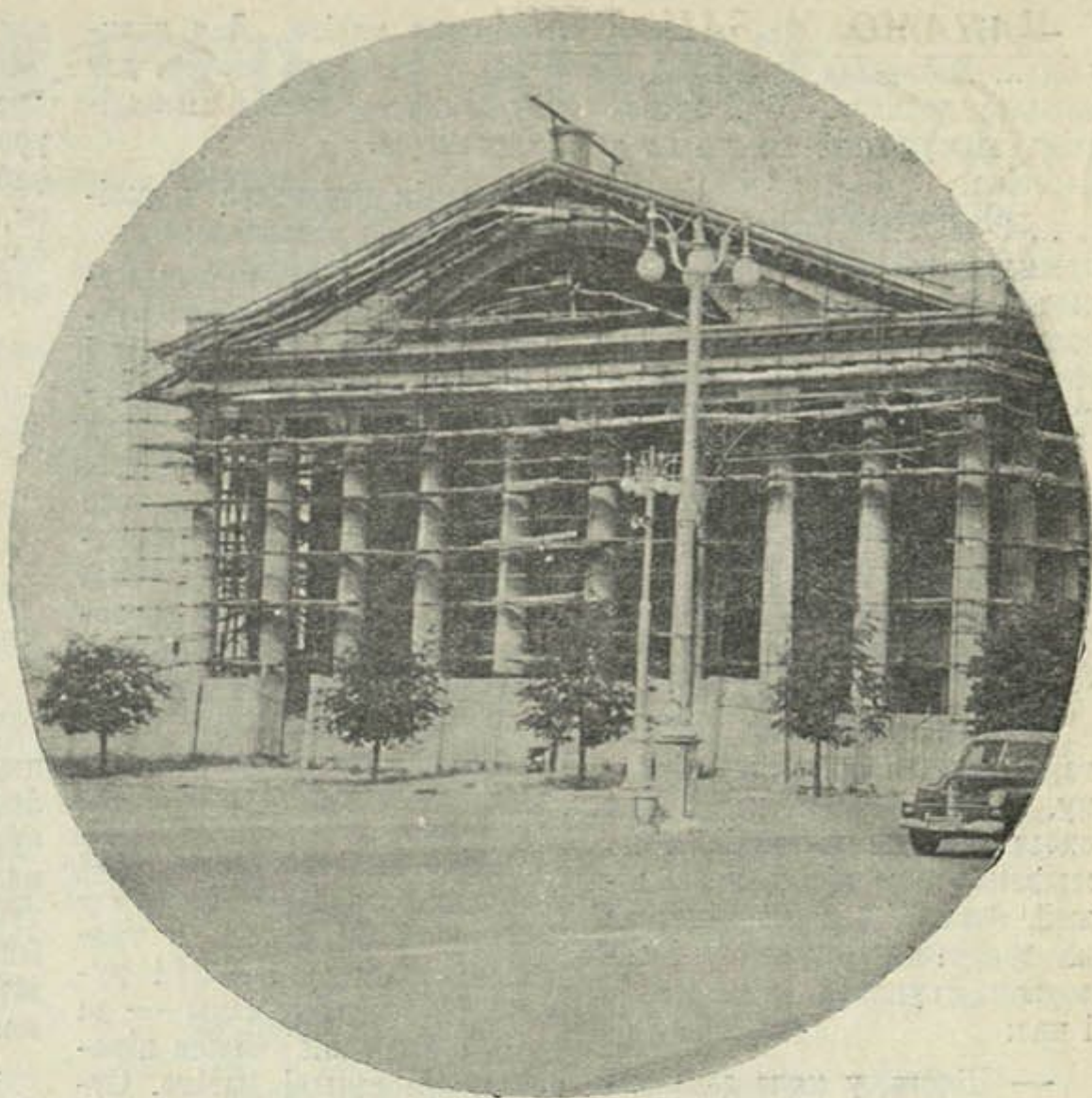
Пра веліч новага палаца гаворыць адна вельмі цікавая лічба: яго аб'ём 53.000 кубічных метраў.

Але зойдзем на першы паверх. Тут знаходзіцца ўмяшчальная, багатая абсталяваннем і аддзелкаю калонная зала, падобная да шырока вядомай Калоннай залы Маскоўскага Дома профсаюзаў. У гэтай казначай зале можна будзе наладжваць масавыя мерапрыемствы. У навагоднія канікулы тут заззяе, заблішчыць агнямі вясёлая святочная дзіцячая ёлка.

На першым паверху размя-

На здымку: лепшы брыгадзір Анастасія Смальцэр на будове Палаца культуры.

Фото В. Гундоруна

На здымку: агульны выгляд будынка Палаца культуры.

шчаецца і тэатр. Новае тэатральнае памяшканне сталіцы разлічана на 850 месц. Над партэрам трыма ярусамі ўзвышаюцца балконы. Механізаваная сцэна дазволіць выступаць як прафесіянальным драматычным і оперным трупам, так і калектывам мастацкай самадзейнасці. Узорам для яе паслужыла сцэна Вялікага акадэмічнага тэатра ў Маскве. У закуліснай частцы — спецыяльныя пакоі для артыстаў, дэкарацый.

Па шырокай лесвіцы паднімаемся на другі паверх. Тут будзе багатая бібліятэка і прасторная чытальня. Па суседству — пакоі для розных гурткоў: кройкі і шыцця, вышывання, мастацкай самадзейнасці, тэхнічных заняткаў. Асобныя пакоі выдзяляюцца для выставак — вытворчых, выяўленчых, літаратурных.

На трэцім паверху — зала паседжанняў на 200 чалавек, вялікая зала для танцаў, для масавых хараграфічных гурткоў, куток спартсменаў для заняткаў лёгкай атлетыкай і іншымі відамі спорту.

Шматлікія пакоі чацвертага паверху прызначаны для масавай клубнай работы.

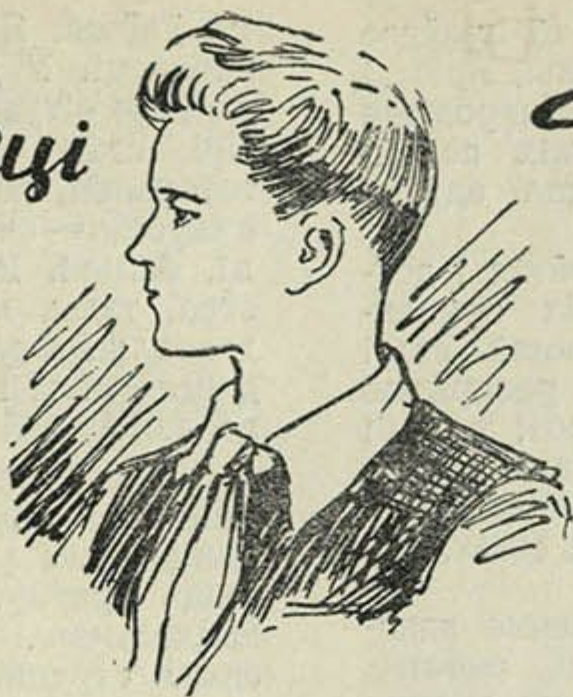
Палац культуры з'явіцца таксама і своеасаблівым вучэбным камбінатам: тут будуць працаваць школы, курсы, тэхнічныя гурткі.

Працоўныя горада з нецярплівацю чакаюць, калі перад імі гасцінна расчыняцца дзверы Мінскага Палаца культуры профсаюзаў.

С. ЯФІМАЎ

Аб праўдзівасці

Дзяцц

ПРАМАЛІНЕЙНАСЦЬ, праста-та, шчырасць, найглыбейшая праўдзівасць і сумленнасць — вось тыя рысы, без якіх нельга ўявіць сабе сапраўднага камуніста, сапраўднага савецкага грамадзяніна.

Адказная задача савецкай сям'і, дашкольных устаноў і школы заключаецца ў тым, каб з самых малых год выхоўваць дзяцей шчырымі, праўдзівымі, сумленнымі.

Нельга дзіцяці сказаць: «Ты хлусіш», калі-б нават усё, што яно вам паведаміла, было чысцейшым вымыслам. Магчыма, тое, што захавала яго яшчэ недасканалая памяць, яно дапоўніла палкім уяўленнем. Яно памылілася, але сказала праўду.

Калі дзіцяці цяжка зразумець навакольнае, то яму яшчэ цяжэй разабрацца ў сабе, у сваіх перажываннях. Таму нельга папракаць дзіця ў ашуканстве. Трэба выправіць памылку і дапамагчы яму адрозніць праўду ад заблуджэння. Незаслужаны папрок, крыўда выклікаюць у дзяцей адчужэнне і замкнутасць.

З педагогічнай практыкі можна прывесці рад прыкладаў, калі выказванні дзяцей не адпавядаюць рэчаіснасці, і гэта нельга лічыць хлуснёй.

Міця раскажаў таварышам па дзіцячай пляцоўцы пра малодшую сястру, з якою ён любіць гуляць у розныя гульні. Калі выхавальніца наведла сям'ю хлопчыка, то выснілася, што ў яго ніколі не было сястры, знешнасць і характар якой ён так любоўна і падрабязна апісваў. Адсутнасць братоў і сясцёр, забарона бацькоў гуляць з суседнімі дзецьмі выклікалі ў Міці жаданне хоць у марах мець таварыш-сястрычку. Ён сказаў рэчаіснасць у выніку няправільнага выхавання ў сям'і, на што выхавальніца і ўказала бацькам.

Фантазія і мара — два блізкія паняцці. Яны рухаюць творчую думку, часам натхняюць на подзвігі. Фантазія і мара ўласцівы людзям усіх узростаў.

«Моладзі ўсіх часоў і пакаленняў, — гаварыў мудры настаўнік моладзі М. І. Калінін, — уласціва аддавацца марам і розным фантазіям. Гэта не загана, а каштоўная вартасць. Ні адзін дзейны і нармальна думачы чалавек не можа абыйсціся без фантазіі. Але ў моладзі гэтая схільнасць бывае развіта значна мацней, чым у пажылых людзей».

І трэба сказаць, што здаровая фантазія не бясплодна. Хіба старыя рускія казкі пра дыван-самалёт, пра боты-скараходы, пра сурвету-саматканку, пра ўсёбаччае вока і пра многае іншае казачнае і фантастычнае не сталі явай?

Вядома, трэба адрозніць здаровую фантазію ад бясплоднага фантазёрства і нязбыўных мараў, якія прыводзяць да бяздзейнасці, бязволля і бесхарактарнасці.

Вельмі часта бацькі скардзяцца на тое, што іх дзеці хлусяць. Хлусня маленькіх дзяцей звычайна не носіць характару праднамеранага ашуканства, аднак нярэдка выпадкі, калі дзеці заведама хлусяць.

Трохгадовы Міша зламаў гадзіннік. Спалохаўшыся, ён падышоў да маці з вінаватым тварам і сказаў, што гадзіннік зламаў сабака Джульба. Маці не абвінаваціла Мішу ў хлусні, хоць ясна бачыла, што ён гаворыць няпраўду. «Прыдзеца пабіць Джульбу рэменем, — сказала яна: — я-ж не магу

растлумачыць ёй, што гадзіннік браць са стала нельга — сабака не зразумее. Толькі будзе вельмі несправядліва, калі часам гадзіннік зламаў нехта іншы, а пакарана будзе Джульба». Міша пачырванеў, з жалем глянуў на Джульбу і, абліваючыся слязьмі раскаяння, прызнаўся, што ён сам ненарокам зламаў гадзіннік.

Чулы падыход маці, педагогічны такт дапамог трохгадоваму дзіцяці разабрацца ва ўсім і зразумець, што добра і што дрэнна.

Дзіця нярэдка выкарыстоўвае ашуканства, як спосаб задавальнення сваіх жаданняў.

Напрыклад, Люся вельмі любіць цукеркі, але, ведаючы, што грошай на цукеркі мама не дасць, гаворыць:

— Мамачка, дай грошай на сшытак.

— Я-ж нядаўна, Люся, купіла табе сшыткі па ўсіх прадметах. Няўжо так хутка ты іх спісала?

— Я адзін сшытак заліла чарнілам, — заяўляе дзяўчынка, бярэ ў маці грошы і купляе цукеркі.

Часам хлуснёй дзіця карыстаецца як сродкам ратунку.

Віця дурэў у школе. Настаўніца сказала:

— Перадай сваёй маме, што я сёння табой не здаволена.

Віця разумеє, што гэта непрыемна будзе для мамы і рашае не перадаваць. Дома мама пытае:

— Як твае школьныя справы, Віця?

— Добра, — адказвае ён, і, каб маці не заўважыла збянтэжанасці, хутка бяжыць гуляць на двор.

Зразумеўшы, што хлуснёй можна ўнікнуць непрыемнасцей, дзіця робіць вывад: трэба ашукваць так, каб ніхто не здагадаўся.

Нельга крыўдзіць дзіця падазрэннем у хлусні, але, калі яно хлусіць, не можа быць ніякай літасці — трэба хлусню выкрываць.

Станоўчым фактарам развіцця праўдзівасці з'яўляецца давер'е, якое аказваецца праўдзіваму чалавеку. Той, хто ніколі не адчуваў давер'я людзей, ніколі не пазнае цаны давер'ю, на якім узводзіцца будынак праўдзівасці. Каб заслужыць давер'е, трэба заўсёды гаварыць праўду. А гэта не заўсёды лёгка, часам немінуча ўнутраная барацьба. Выхавальнік, які ўмеє пасеяць у душы дзіцяці семя гэтай барацьбы, абудзіць у ім імкненне карыстацца давер'ем, стаіць на правільным шляху.

Найўную хлусню трэба выкрываць так, каб у дзіцяці, з аднаго боку, аднала ахвота хлусіць, а з другога — узнікла жаданне гаварыць праўду.

Люсіна мама, правяршыўшы ў школе выпадак з сшыткам, сустрэла на другі дзень дзяўчынку такімі словамі:

— Ты мяне, дачка, ашукала. Табе, аказваецца, верыць не заўсёды можна. Сшыткі я буду купляць сама.

На Люсіны слёзы і запэўненні, што яна больш ніколі маму не ашуквае, што яна яе любіць, маці з хваляваннем адказвае:

— Магчыма, ты мяне і любіш. Але ў тым, што ты заўсёды будзеш гаварыць праўду, я павінна яшчэ пераканацца. О, як-бы я хацела мець дачку, якой-бы магла ва ўсім давяраць!

Ад памылкі ніхто не застрахаваны, але ад ашуканства кожны сам сябе можа гарантаваць.

У перыяд, калі дзіця пачынае думаць аб праўдзе і хлусні, вельмі важна даць яму змястоўны, яркі і пераканаўчы матэрыял для разважанняў (народныя казкі і класічныя мастацкія творы, у якіх асмейваюцца баязліўцы і манюкі, узвялічваюцца адважныя, героі).

Толькі станоўчыя прыклады, толькі стойкія і добрыя традыцыі сям'і выхоўваюць у дзецях сумленнасць і праўдзівасць. У працавітай дружнай сям'і нічога ад дзяцей не замыкаюць; ніхто не раскрывае і не чытае пісем, адрасаваных другой асобе; у сям'і няма сакрэтаў; усе дзеляцца сваімі поспехамі, але не скрываюць таксама няўдач і промахаў; паважаюць чужую працу і беражліва адносяцца як да сваіх, так і да чужых рэчаў.

Дзіця школьнага ўзросту павінна сумленна адносіцца да сваіх абавязкаў, да грамадскай работы. Нярэдка дзеці гавораць няпраўду, жадаючы скрыць свае школьныя няўдачы. Часам тут вінаваты самі бацькі, якія «дапамагаюць» дзецям папругай у выпадку дрэннай адзнакі і ўзнагароджваюць падарункам за поспех у вучобе. Трэба памятаць, што і той і другі падыход антыпедагагічны.

Пытанне аб кішанёвых грошах таксама патрабуе ўвагі. Грошы можна даваць дзецям і падлеткам толькі для аплаты выдаткаў на сёння (праезд, снеданне, наведанне тэатра). Дзеці без асобых напамінаў павінны дакладваць бацькам аб сваіх выдатках.

Вельмі часта дзеці, асабліва падлеткі, ашукваюць бацькоў, калі тыя забараняюць курыць. Курэнне ўпотаіку штурхае падлетка, які не мае ўласнага заработку, на крадзеж папярост або грошай. Бацькі і настаўнікі абавязаны тлумачыць дзецям шкоднасць курэння. Калі злачынствы паўтараюцца, трэба прымяніць загіб і патрабаваць яго выканання.

Быць заўсёды і да канца праўдзівым — справа для многіх нялёгкая. Для дзіцяці асабліва цяжка раскрыць таямніцу, якая толькі яму даверана. Не заўсёды бацькі і настаўнікі разумеюць, што робіцца ў душы дзіцяці, калі патрабуюць ад яго праўдзівых паказанняў аб бліжэйшым учынку таварыша. У такіх выпадках дзіцяці звычайна гавораць пра ўяўную таварыскасць. Але для дзіцяці яго таварыш сапраўдны, а

не ўяўны. Яно таварышу давярае, і таварыш чакае вернасці. У душы дзіцяці ўзнікае сапраўды трагедыя сітуацыя, незалежна ад таго, на які шлях яно стане. Раскрыць таямніцу — значыць выдаць таварыша, ашукаць яго давер'е; захаваць таямніцу і схлусіць — значыць ашукаць давер'е настаўніка, маці, бацькі. Выхавальнік штурхае дзіця на ашуканства, тады як унутранае пачуццё праўдзівасці не дазваляе яму выдаць таварыша. Набраўшыся духу, дзіця смела глядзіць у вочы і заяўляе: «Я нічога не ведаю!»

Яшчэ горш, калі пад уплывам давер'я да выхавальніка дзіця выдае таварыша. Яно становіцца непажаданым у тым калектыве, дзе навучылася гаварыць праўду. Адсюль цэлы рад заган: ябедніцтва, падхалімаж, індывідуалізм, недавер'е да людзей і самае страшнае — хлусня.

Як-жа быць? Ёсць адзін сродак выйсці з «зачараванага кола»: не даводзіць дзіця да такога стану.

Часта дзіцяці цяжка бывае сазнацца ў дрэнным учынку, але яно чуюцца горш, калі ўчынак становіцца вядомым ад пабочных людзей. Дзецям трэба даць адчуць хараство праўды перад тварам небяспекі, звязаць ашуканства з баязлівасцю, прааналізаваць усе магчымыя вынікі злачынства і пераканаць, што няма нічога тайнага, што не стала-б яўным.

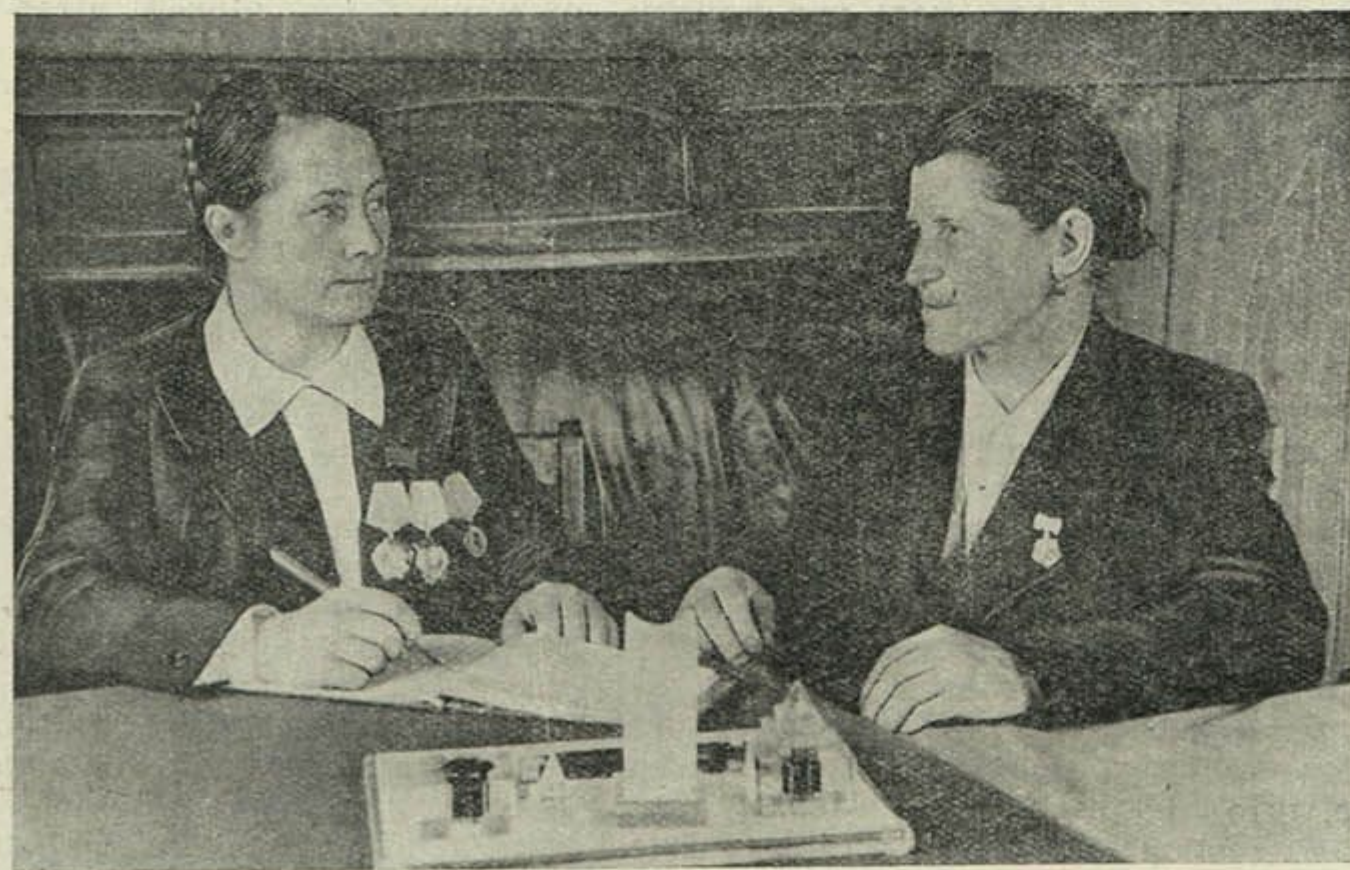
Няхай у дзіцяці загаворыць сумленне, няхай таварышы падштурхнуць прызнацца. Калі ўсё-ж яно ўпарта будзе маўчаць, то можна не сумнявацца, што злачынства атрымае маральнае асуджэнне з боку таварышоў. Тады пытанне аб прызнанні становіцца другарадным. Калі сам вінаваты будзе ўпарта захоўваць тайну, не дабівайцеся выкрыцця, раз гэта не выклікаецца надзвычайнымі акалічнасцямі. Выхавальнік не павінен забываць, што чулыя адносіны да дзіцяці важней, чым бяспаспэхае халоднае раскрыццё яго злачынства.

Адным з важнейшых абавязкаў бацькоў з'яўляецца падтрыманне ў вачах дзяцей аўтарытэта школы і настаўніка. Бацькі абавязаны так выхаваць сваё дзіця, каб слова настаўніка было для яго законам, каб у яго вачах настаўнік быў заўсёды правы. Бацькі ў прысутнасці дзяцей не павінны аспрэчваць патрабаванняў настаўніка, указваць, што ён памыляецца, а тым больш ганьбаваць яго. Гэта падарвае аўтарытэт настаўніка і нанясе непараўнальную страту, якую пакрыць затым вельмі цяжка. Калі патрабаванні настаўніка паказваюцца бацькам няправільнымі, яны абавязаны вырашыць свае сумненні з настаўнікам або дырэктарам школы. Але дзіця не павінна быць сведкай і суддзёй у вырашэнні пытання аб тым, хто мае рацыю — настаўнік ці бацька.

Такім чынам, поспех выхавання дзяцей залежыць ад сумеснай работы сям'і і школы. Толькі пры адзінай сістэме выхавання ў школе і ў сям'і вырастаюць поўнацэнныя, культурныя людзі, сумленныя і праўдзівыя, адданыя сваёй Радзіме і Комуністычнай партыі.

Выхаванне дзяцей — важная галіна нашага жыцця.

З. ДЗЕГЦЯРОВА,
загадчык навукальнай часткі
42-й школы г. Мінска.

35 год працуе педагогам у школах рэспублікі Кацярына Антонаўна Бурдзілава. Ёй прысвоена званне Заслужанага настаўніка школы БССР. Працоўныя Хоцімскага раёна Магілёўскай вобласці выбралі яе дэпутатам у Вярхоўны Совет БССР.

На здымку: К. А. Бурдзілава (злева) гутарыць з маці-гераіняй Агаф'яй Андрэеўнай Нябоська.

Фото Ч. Мезіна
(Фотакроніка ТАСС)

АРЫШКА- ТРУСІШКА

Віталі БІЯНКІ

Мал. Ю. Пучынскага

Калгасніцы Тадоры дочухну ўсе Арышкай-трусішкай звалі. Да таго труслівая дзяўчынка — ні на крок ад маці! І ў гаспадарцы дапамогі ад яе ніякай.

— Чуеш, Арышка, — кажа маці: — вазьмі вядзерца, нацягай з сажалкі вады ў карыта — памыць бялізну трэба.

Арышка ўжо губы надула:

— А як-жа-а!.. У сажалцы — лягушкі.

— Ну і хай сабе лягушкі.

— Яны скакучыя. Я іх баюся.

Нацягае Тадора сама вады, бялізну памые.

— Схадзі, дочухна, на гары бялізну развесь — пасушыць.

— А як-жа!.. А на гары — павук.

— Ну і што?

— Ён паўзучы. Я яго баюся.

Махне Тадора рукой, сама на гару палезе.

— А ты, Арышка, пакуль хоць у клець збегай, халоднага малака збаночак прынясі.

— А як-жа-а!.. А ў клеці — мышы.

— А хоць-бы і так. З'ядуць яны цябе, ці што?

— Яны хвастатыя. Я іх баюся.

Ну што з такой трусішкай зробіш?

Неяк улетку зграбалі калгаснікі сена на дальнім пакосе ў вялікім лесе.

Арышка ад маці ні на крок — проста працаваць не дае.

Тадора і прыдумала:

— Ты-б у лес схадзіла па маліну. Тут маліны ў лесе шмат. Хоць лубку набяры.

Арышка — ласунчык.

— Дзе, дзе, мамулька? Дзе тут малінка?

— Ды вось, на ўзлеску. Хадзем — пакажу.

Арышка як убачыла на кустах чырвоныя ягады, так да іх і кінулася.

— Далёка-ж у лес, ці чуеш, не хадзі. А спалохаешся чаго — мяне кліч. Я-ж тут побач буду, нікуды не пайду.

— Добра, мамулька, — адказвае Арышка, а сама і не чула, што маці ёй сказала: глядзіць, дзе ягады буйней.

Надышоў час палуднаваць.

Толькі было сабралася Тадора за дочухнай у лес — глядзь, Арышка сама ідзе. Шчокі ў яе ў чырвоным соку, а ў руках — поўная лубка маліны.

— Разумніца, дочухна! — узрадавалася Тадора. — І дзе так многа ягады набрала?

— А за ручаём, у вялікім малінніку.

— Бач расхрабрылася — куды забрыла! Каза-ла-ж я табе: далёка ў лес не заходзь. Як там цябе зьяры не з'елі!

— Якія там зьяры! — смяецца Арышка. — Адно медзведзяня ўсяго і было...

— Як... медзведзяня? Якое медзведзяня?

— Харошанькае такое, усё махнаценькае. Носік чорны, а вочкі зялёныя-зялёныя!

— Бацюхны светы! І ты не спалохалася?

— А чаго яго баяцца? Я яму: «Здароў, Мішанька!» А ён павярнуў — ды драла, ды на дрэва ад

мяне! Я яму крычу: «Злезь, Мішут! Нічога табе не зраблю, толькі пагладжу». А ён — вышэй. Так і не злез да мяне. Ніяначай, і зараз на тым дрэве сядзіць, трусішка...

У Тадоры так сэрца і ўпала:

— А ў кустах, дочухна, нікога там не прыкмеціла?

— У кустах хадзіў нехта, суччом трашчаў ды бурчэў тоўстым голасам. Таксама, відаць, хто маліну збіраў. Ужо я клікала, клікала: «Дзядзенька, пасоб медзведзянтка злавіць!» Ды не выйшаў ён.

Тадора толькі рукамі пляснула:

— Ды гэта-ж нияначай, як сама мядзведзіха хадзіла, медзведзяня сваё сцерагла! І як яна цябе не разарвала!

Калгаснікі — колькі было тут мужыкоў ды хлопцоў — пахапалі хто сякеру, хто вілы, хто касу — ды ў лес.

У малінніку за ручаём і сапраўды знайшлі мядзведзіцу. Толькі яна ім не далася — уцякла з медзведзянём.

А другое медзведзяня на тым дрэве і сядзела, куды ад Арышкі забралася. Яго калгаснікі спаймалі, прывялі і Арышцы падаравалі.

Здарылася гэта ўсё мінулым летам.

Цяпер медзведзяня з вялікага мядзведзя вырасла, а ад Арышкі — ні кроку. Сама Арышка — тая ўсё яшчэ маленькая, толькі ў першы клас пайшла, і над партай яе ледзь відаць. Але Мішку свайго ніколькі не баіцца.

Цяпер ужо Тадорыну дочухну ніхто Арышкай-трусішкай не заве, а ўсе Арышай-з-Мішай велічаюць.

Вось і зразумей яе — чаго-ж яна мышэй баялася?

Гутарка на навуковыя тэмы.

НАША ПЛАНЕТА—ЗЯМЛЯ

У НАШ час кожнаму добра вядома, што Зямля—гэта гіганцкі цвёрды шар. Папярочнік зямнога шара складае амаль 13 тысяч кіламетраў, а для таго, каб аб'ехаць вакол усёй Зямлі, неабходна пераадолець 40 тысяч кіламетраў шляху.

Зямля не з'яўляецца чымсьці застыўшым, нязменным і нерухомым. З велізарнай хуткасцю — 30 кіламетраў у секунду — імчыцца яна вакол Сонца, адначасова круцячыся вакол сваёй асі.

Вялікай працы каштавала вучным устанавіць сапраўдную форму Зямлі, выявіць і вывучыць яе рух. Чалавеку-ж, які знаходзіцца на Зямлі, цяжка прыкмеціць яе шарападобнасць. Зямны шар настолькі вялікі, што тая нязначная частка яго, якая даступна нашаму зроку, здаецца нам плоскай. Мы не адчуваем таксама і руху Зямлі, таму што ён адбываецца плаўна, без рыўкоў або рэзкіх паваротаў; нам здаецца, што Зямля нерухомая і моцна трымаецца пад нашымі нагамі.

На гэтых няправільных, абман-ных, адчуваннях людзей і былі заснаваны ўсе старажытныя ўяўленні аб будове свету. У старажыт-

най Вавілоніі, напрыклад, Зямлю рысавалі ў выглядзе плоскага круга, умацаванага на дванаццаці слупах, у Індыі лічылі, што Зямлю падтрымліваюць сланы і г. д. Назіраючы рух Сонца, Месяца і зорнага неба і не адчуваючы вярчэння Зямлі, людзі наіўна думалі, што Зямля—гэта аснова свету, яго цэнтр, вакол якога рухаюцца ўсе свяцілы, створаныя звышнатуральнымі сіламі для служэння чалавеку.

Устанавіць правільную форму Зямлі ўпершыню ўдалося на падставе назірання месячных зацменняў. У гэты час на поўны Месяц насоўваецца цёмны цень, які, у выпадку поўнага зацмення, цалкам закрывае Месяц, а затым паступова з яго сходзіць. Старажытнагрэчаскія вучоныя яшчэ 2 тысячы год таму назад зразумелі, што ў гэты час мы бачым на Месяцы цень нашай зямлі, якая загароджвае Месяц ад Сонца. Гэты цень, як-бы ён ні праходзіў па Месяцы, заўсёды мае круглыя краі, а значыць і Зямля, якая адкідае ва ўсіх выпадках круглы цень, сама з'яўляецца шарам.

Значна цяжэй было ўстанавіць, што Зямля рухаецца ў прасторы.

Гэта было зроблена 400 год таму назад вялікім польскім вучоным Нікалаем Капернікам.

Далёкія падарожжы XV і XVI стагоддзяў патрабавалі назірання свяціл, як праваднікоў у адкрытым моры. Пачалося ўзмацненне развіццё астраноміі, якое і падрыхтавала адкрыццё Каперніка. На падставе многіх назіранняў, у тым ліку і ўласных, гэты вучоны прышоў да найвялікшай важнасці вываду аб тым, што Зямля не застаецца на месцы, а рухаецца вакол Сонца побач з іншымі, падобнымі да яе планетамі, абыходзячы вакол яго на працягу года.

Адначасова Зямля круціцца падобна гіганцкаму ваўчку, робячы адзін абарот за 24 гадзіны і падстаўляючы пры гэтым Сонцу ўсе свае бакі. Чалавеку, які знаходзіцца на Зямлі, здаецца, што само Сонца на працягу сутак абыходзіць Зямлю, усходзячы ва ўсходнім баку гарызонта і заходзячы ў заходнім.

Пярэчачы тым, якія працягвалі сцвярджаць, што Сонца на самой справе ходзіць вакол Зямлі, Міхаіл Васільевіч Ламаносаў пісаў:

«Кто видел простака из поваров такого;

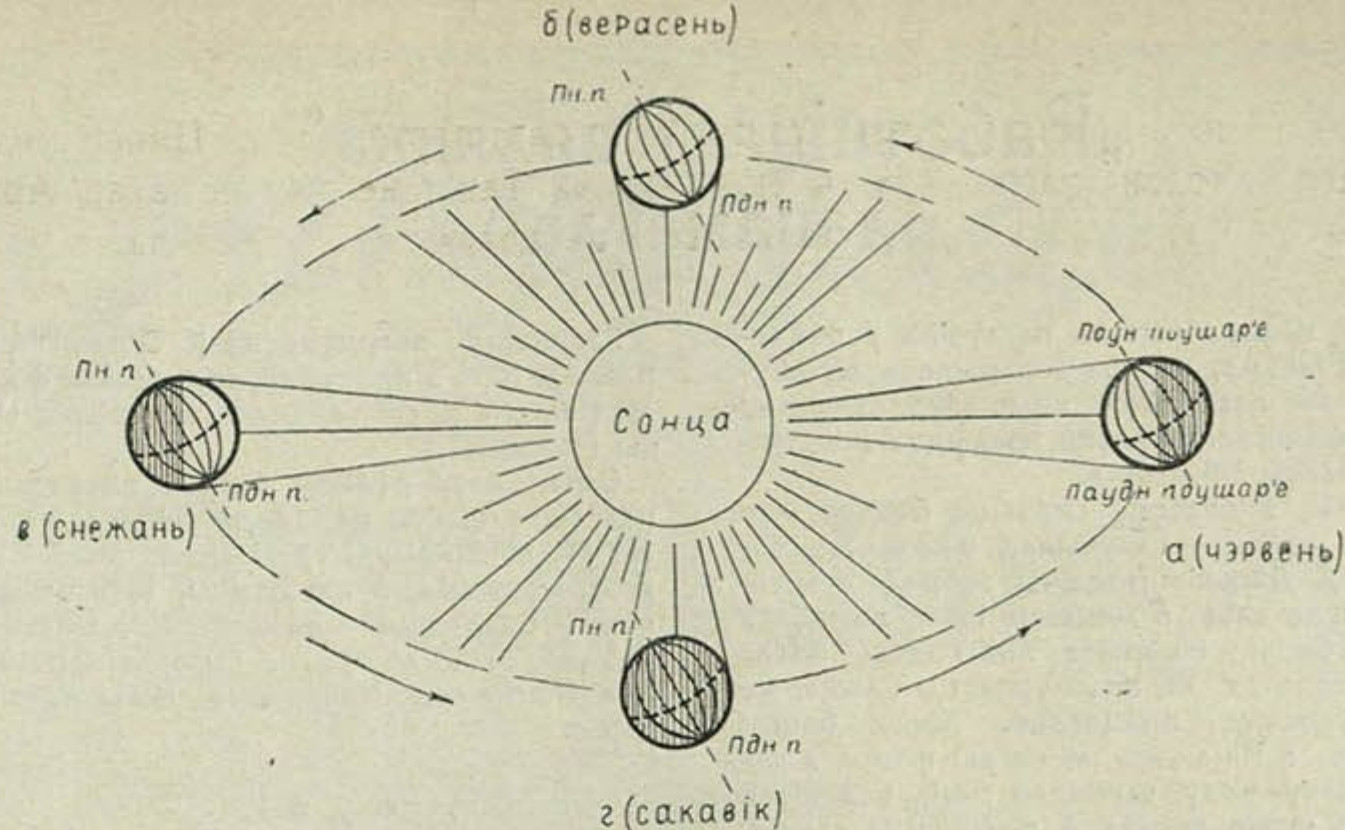
Который бы вертел очаг кругом жаркого?»

Назіраючы начное неба на працягу 1—2 гадзін, мы можам заўважыць, што і зоркі перамяшчаюцца. Увесь зорны небазвод як-бы паварочваецца вакол Палярнай зоркі, таму што ўяўляемая вось вярчэння Зямлі накіравана іменна ў бок гэтай зоркі.

Адкрыццё Каперніка зрабіла сапраўдны пераварот і не толькі ў астраноміі, але і ва ўсім светапоглядзе людзей. Яно развянчала ідэю аб цэнтральным палажэнні Зямлі, якую падтрымлівала царква, і паказала, што Зямля — гэта сярэдняя, радавая планета.

Сучасная навука знайшла шматлікія довады руху Зямлі. Пры вярчэнні Зямлі, напрыклад, пункты на яе экватары рухаюцца найхутчэй, таму што яны найбольш аддалены ад асі вярчэння. Пад дзеяннем цэнтрабежнай сілы яны «адцягваюцца» ад асі вярчэння, і таму Зямля мае не строга шарападобную форму: яна некалькі расцягнута ўдоўж экватара і сплюснута з полюсаў. Самыя дакладныя ў свеце даныя аб размерах Зямлі атрымаў савецкі вучоны прафесар Красоўскі. Адлегласць паміж полюсамі Зямлі складае 12 714 км, а найбольшы папярочнік 12 757 км, г. зн. на 43 кіламетры больш.

Вучэнне аб руху Зямлі растлумачыла не толькі змену дня і ночы, як вынік вярчэння Зямлі, пры якім усе яе пункты за суткі праходзяць і па асветленым і па ценявым баку. Яно растлумачыла таксама змену пор года. Рухаючыся вакол Сонца, Зямля пастаянна захоўвае напрамак асі свайго вярчэння, так што ў адносінах да Сонца гэтая вось бывае нахілена то паўночным канцом, то паўднёвым, а разам з тым і сама Зямля аказваецца павернута да Сонца то паўночным, то паўднёвым поўшар'ем.

Напрыклад, у чэрвені да Сонца павернута паўночнае поўшар'е Зямлі (рыс. 1, а), яно добра асвятляецца сонечнымі праменьнямі, якія крута падаюць на яго паверхню і таму моцна яе награвваюць. У гэты час на паўночным поўшар'і бывае лета. Паўднёвае поўшар'е, наадварот, павернута ў гэты час ад Сонца: сонечныя праменні падаюць на яго коса, прыносячы з сабой мала цяпла. На паўднёвым поўшар'і пануе зіма.

Праз поўгода, калі Зямля пройдзе палавіну свайго гадовага шляху, малюнак будзе адваротным: цяпер да Сонца павернута паўднёвае поўшар'е Зямлі (рыс. 1, в), на ім — лета, а на паўночным, наадварот, зіма.

У прамежкавых палажэннях Зямлі (б і г) на адным з поўшар'яў бывае восень, а на другім вясна.

Некаторыя буржуазныя вучоныя-ідэалісты нават у наш час, калі рух Зямлі даказаны на мностве фактаў і з поўнай неабвержнасцю, прабуюць паставіць пад сумненне вучэнне аб руху Зямлі і тым самым падарваць сучасную матэрыялістычную навуку. Яны сцвяр-

джаюць, што можна роўным чынам навукова даказаць і тое, што Зямля круціцца, і тое, што Зямля нерухомая, а вакол яе круціцца ўсе свяцілы.

Група савецкіх вучоных выкрыла рэакцыйную сутнасць гэтых спроб, звязаную з ідэалогіяй імперыялізма. Нашы вучоныя даказалі, што іменна вучэнне Каперніка аб руху Зямлі, правэранае вопытам, правільна адлюстроўвае рэчаіснасць, аб'ектыўную ісціну.

Для савецкага чалавека, узброенага філасофіяй дыялектычнага матэрыялізма, ясна, што не толькі Зямля, але і Сонца і ўсе іншыя нябесныя целы рухаюцца ў прасторы. Рух гэты — неад'емная ўласцівасць матэрыі. Матэрыя нямыслима без руху і яго прасцейшай формы — перамяшчэння. Рухаецца Сонца, рухаюцца далёкія зоркі, якія падобны да Сонца, рухаюцца велізарныя скапленні гэтых зорак. У вечным руху і змяненні знаходзяцца ўсе целы бязмежнага Сусвету.

Л. П. СВЕТЛОВА,
лектар Маскоўскага
планетарыя.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ЯК ЗАХАВАЦЬ НА ЗІМУ КАЧАННУЮ КАПУСТУ

Капуста захоўваецца пры тэмпературы не больш 1 градуса цяпла. У памяшканні павінны быць рашотачныя паліцы, у прамежках рашотак капуста павінна ляжаць качарыжкамі, не дакранаючыся адна да адной. Гэтак-жа захоўваецца брусельская і цвятная капуста. Калі ў памяшканні будзе больш 2—3 градусаў цяпла, капуста запрэе.

ЗАХОЎВАННЕ МОРКВЫ, ПЯТРУШКІ І БУРАКОУ

Гэтую гародніну трэба перш за ўсё абсушыць на адкрытым паветры. Таксама, на паветры, трэба падсушыць пясак, насыпаць яго ў памяшканні на падлогу, скласці на яго моркву, пятрушку і буракі і зверху засыпаць пяском. Калі пясак будзе сыры, морква загіне. Уся гэтая гародніна захоўваецца ў той-жа тэмпературы, што і капуста.

ЗАХОЎВАННЕ ЦЫБУЛІ

Месца захоўвання цыбулі павінна быць сухім, але не вельмі цёплым, не больш 7 градусаў цяпла. Пад цыбулю трэба зрабіць закрытыя паліцы з дробнымі рашоткамі для пастаяннага праветравання цыбулі. Час ад часу цыбулю трэба праглядаць і перабіраць; загінушую неадкладна выкідаць, бо ад яе можа

напсавацца ўся цыбуля. Для захоўвання можна звязкамі падвешваць цыбулю да столі.

ЗАХОЎВАННЕ БУЛЬБЫ

Памяшканне, прызначанае для захоўвання бульбы, павінна быць таксама сухім і не вельмі цёплым, з тэмпературай не больш 7 градусаў цяпла. Яно павінна вентылявацца.

Бульбу трэба добра перагледзець, перабраць, каб не пакінуць ніводнай гнілой бульбіны, а затым падсушыць на паветры. У памяшканні пад бульбу трэба падкласці сухую, чыстую салому або дошкі.

ЯБЛЫЧНЫ КВАС

З суханых яблыкаў, непрыгодных для кампоту, можна зрабіць смачны пажыўны квас. На вядро вару бярэцца кілаграм суханых яблыкаў (або заварыць, або адзін раз пракіпіць іх). У вядро пакласці $\frac{1}{2}$ кілаграма цукру і 100 грамаў дрожджаў. Дрожджы трэба перад гэтым развесці з 2 лыжкамі белай мукі, як для бліноў, даць ім падыйсці і ўжо тады выліць у астыўшы вар з яблыкамі. Праз поўсутак прыкладна яблыкі закіснуць, стануць брадзіць; тады квас трэба працадзіць праз марлю або сіта, папрабаваць. Калі квас недастаткова салодкі, дадаць яшчэ цукру, па смаку. Квас павінен быць чысты, нямутны.

„Работніца і сялянка“ дапамагла

Ад нашага чытача паступіла ў рэдакцыю пісьмо, у якім гаварылася аб абуральных паводзінах намесніка старшыні Мормальскага сельпо грамадзяніна Папко Мікіты Ефімавіча.

Гэты, з дазволу сказаць, бацька мае двух дачок — дзяўчынак школьнага ўзросту. Дальнія родзічы забралі старэйшую да сябе, а меншая, Ніна, засталася пры бацьку і мачысе. Яна ходзіць босая і раздзетая. Яе прымушаюць цяжка, не па ўзросту, працаваць. Яшчэ бацькі спяць, а Ніна ўжо на нагах: носіць з каподзежа вадзі, выкідвае гной, падсцілае хлеб, цягае дровы. А прачнуцца «любачыя» бацькі, слухае іх лаянку: не так зрабіла.

Рэдакцыя звярнулася ў Стрэшынскі райком КПБ з просьбай правярыць факты і выясніць сапраўднае становішча Ніны Папко.

Стрэшынскі райком партыі паведаміў нам, што факты падцвердзіліся. На бюро РК КПБ камуністу Папко М. Е. за яго непартыйныя паводзіны, якія выявіліся ў бяздушных адносінах да сваіх дзяцей, было аб'яўлена строгае партыйнае спагнанне. Становішча Ніны палепшана.

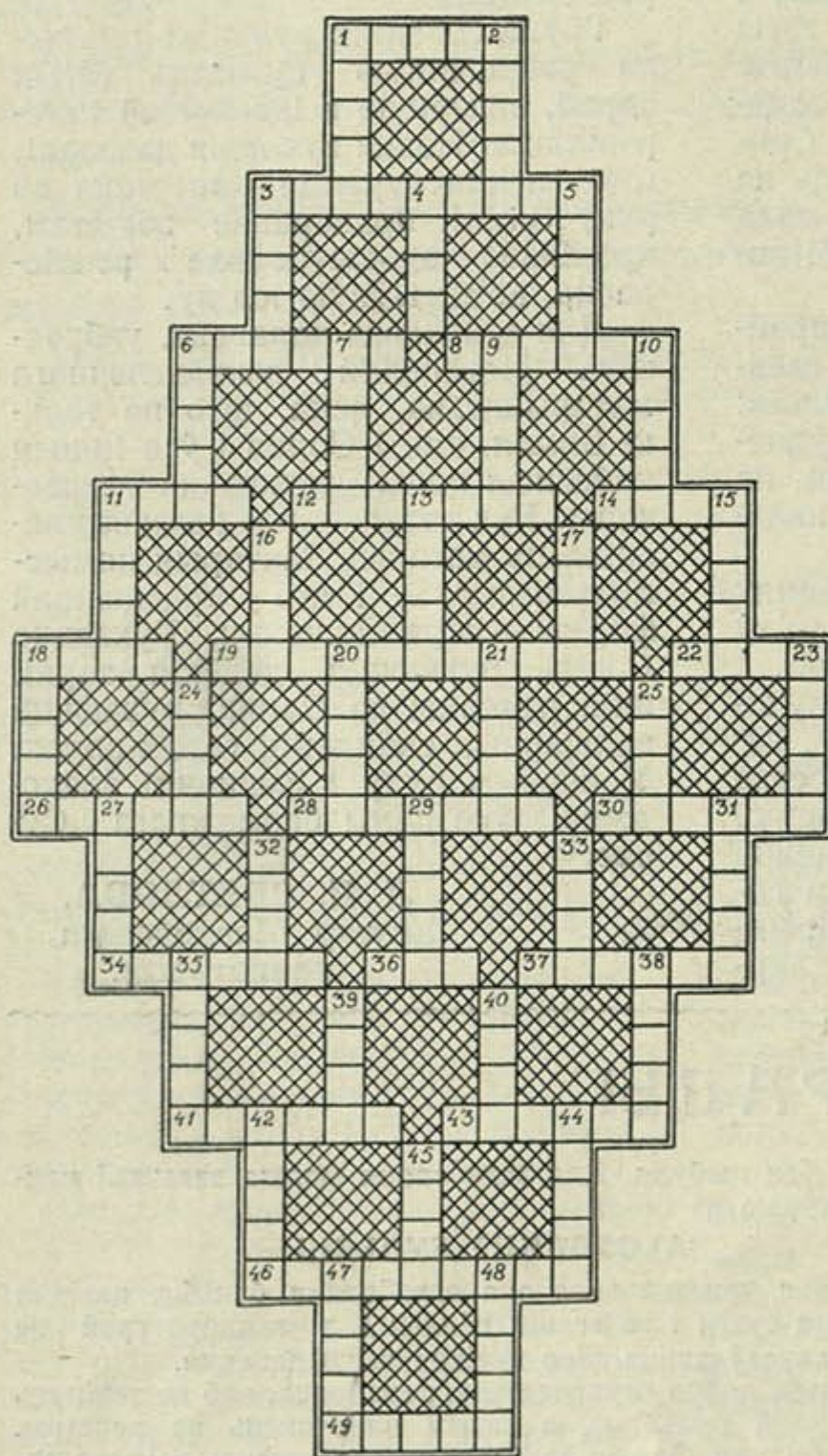
* * *

Калгасніца Сыравашына З. Н. — адзінокая маці — звярнулася ў нашу рэдакцыю са скаргай на мясцовыя фіноргані, якія незаконна адмовілі ёй у прызначэнні дапамогі на чатырохгадовага сына і ўтрымлівалі ў рахунак уплаты сельгаспадатку пенсію, якая ёй належала за загінуўшага мужа.

Рэдакцыя звярнулася ў выканком Веткаўскага райсовета з просьбай правярыць факты і прыняць адпаведныя меры супроць парушальнікаў савецкага законапазначэння аб грашовай дапамозе адзінокай маці.

Як паведамляе нам старшыня Веткаўскага райвыканкома т. Рагін, загадчыку райфо даручана разабрацца і назначыць дзяржаўную дапамогу адзінокай маці Сыравашынай З. Н.

Фінансавы агент Стара-Закружскага сельсовета т. Гладчанка за незаконнае спагнанне пенсіі ў рахунак сельгаспадатку папярэджаны, што ў выпадку паўтарэння ён будзе прыцягнуты да адказнасці.

Красворд

Па гарызанталі:

1. Спартыўная пляцоўка. 3. Частка свету. 6. Прыстасаванне для спынення руху. 8. Хатняя жывёла. 11. Адна з канечнасцей цела. 12. Верталёт. 14. Музычны тэрмін. 18. Форма паверхні. 19. Прадукцыя тэкстыльнай прамысловасці. 22. Беларускі паэт. 26. Спецыяльнасць. 28. Асоба, якая здае экзамены ў той установе, у якой не навучалася. 30. Смеласць. 34. Кветка. 36. Назва месяца. 37. Волат. 41. Кустарнік. 43. Судно для перавозкі вадкасцей. 46. Абласны цэнтр Казахскай ССР. 49. Дакумент на права атрымання кватэры.

Па вертыкалі:

1. Савецкі шахматыст-гросмайстар. 2. Штучны водны шлях. 3. Рэгулярная маятнік ў гадзінніку. 4. Шлях карабля. 5. Страва. 6. Бязвыхаднае становішча. 7. Група перадавых людзей. 9. Прадстаўнікі Усходу. 10. Асенняя кветка. 11. Гукаўзмацніцель. 13. Артэрыя. 15. Імклівы напад. 16. Атмасферныя ападкі. 17. Беларускі дзіцячы пісьменнік. 18. Сімвал міру. 20. Прадстаўнік адной з нацыянальнасцей у СССР. 21. Часовы прыпынак. 23. Шкляны сасуд. 24. Сталіца саюзнай рэспублікі. 25. Цэнтральны орган дзяржаўнай улады. 27. Націск. 29. Вазок. 31. Спартсмен. 32. Атмасферныя ападкі. 33. Кармушка для жывёлы. 35. Нябеснае цела. 38. Адзінка сілы электратоку. 39. Возера ў СССР. 40. Кветка. 42. Частка цырка. 44. Спартыўны прыз. 45. Пакатасць. 47. Падземная дарога. 48. Спалучэнне аднародных прадметаў.

На першай старонцы вокладкі: Малюнак мастака І. Давідовіча «Хутка ў школу».

На апошняй старонцы вокладкі: «На Нёмане». Фотаэціюд Ф. Чаховіча.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ № 03509.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 2-33-03. Падпісана да друку 8/IX-53 г.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 35.000 экз. Зак. 544.

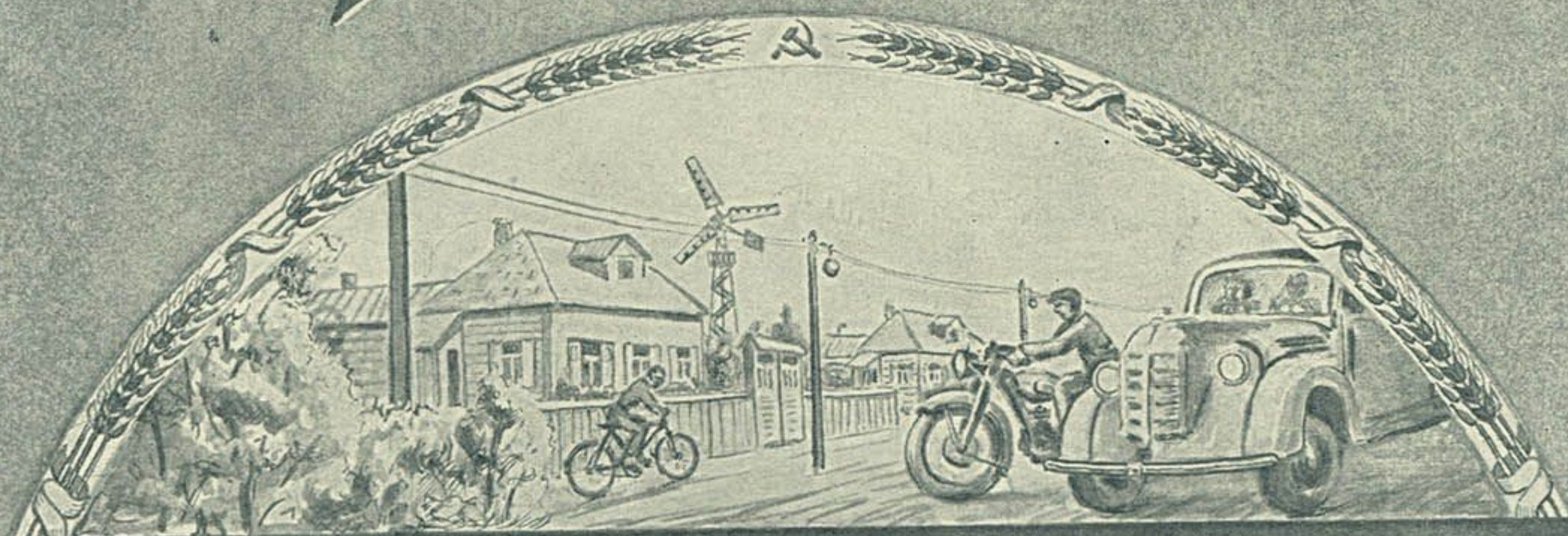
Не забудь

ЗАСТРАХОВАЦЬ

своє хатнього майма!

ДЗЯРЖСТРАХ
ВЫПЛАЧВАЕ
СТРАХАВУЮ
КАМПЕНСАЦЫЮ
ПРЫ ГІБЕЛІ АБО
ПАШКОДЖАННІ
ЗАСТРАХАВАНАЙ
МАЁМАСЦІ
АД ПАЖАРУ,
ПАВОДКІ І
ІНШЫХ СТЫХІЙНЫХ
НЯШЧАСЦЯЎ

ЗАКЛЮЧАЙЦЕ І СВОЕЧАСОВА
ЎЗНАЎЛЯЙЦЕ ДАГАВОРЫ
СТРАХАВАННЯ
ХАТНЯЙ МАЁМАСЦІ!

Для заключэння дагавору страхавання звяртай-
цеся ў інспекцыі або да агентаў ДЗЯРЖСТРАХА

УПРАВЛЕННЕ ДЗЯРЖСТРАХА ПА БССР

